

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, МАРКЕТИНГУ ТА БІЗНЕС-
АНАЛІТИКИ

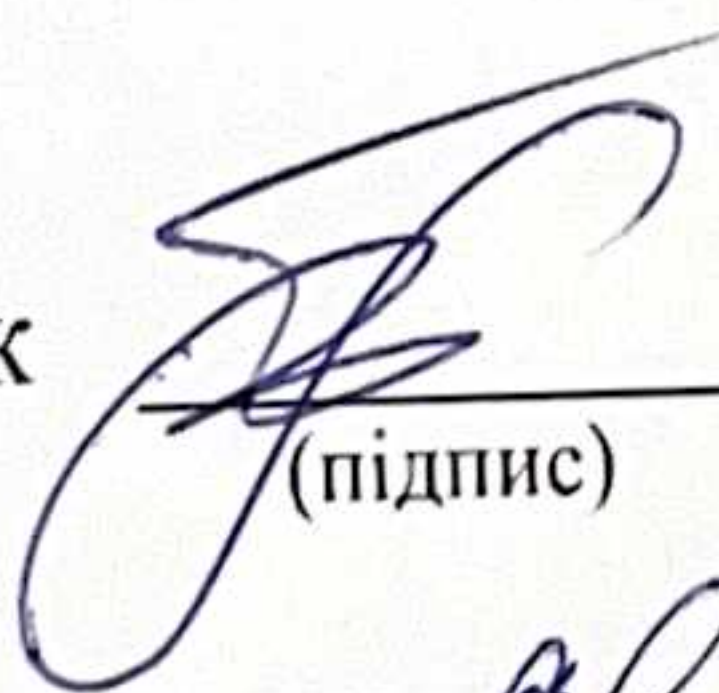
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

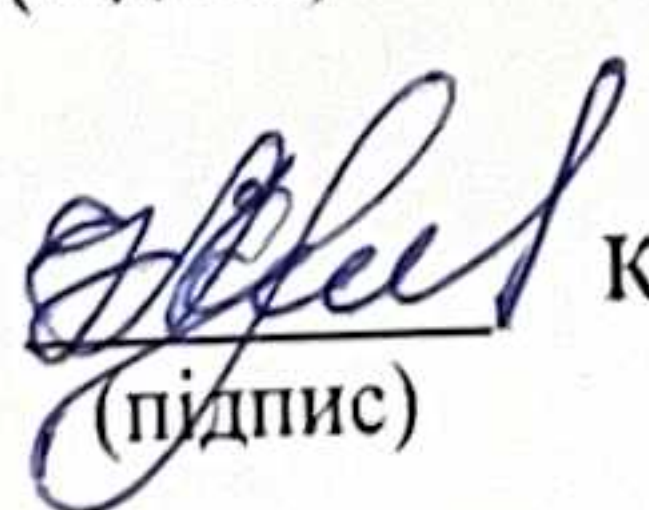
на тему: «ВПЛИВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА
ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ»

Здобувачки вищої освіти бакалаврського рівня,
4 курсу, групи МEB-22-1,
спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини», освітня програма «Міжнародні
економічні відносини»

(підпис) Гаврищук Анастасії Сергіївни

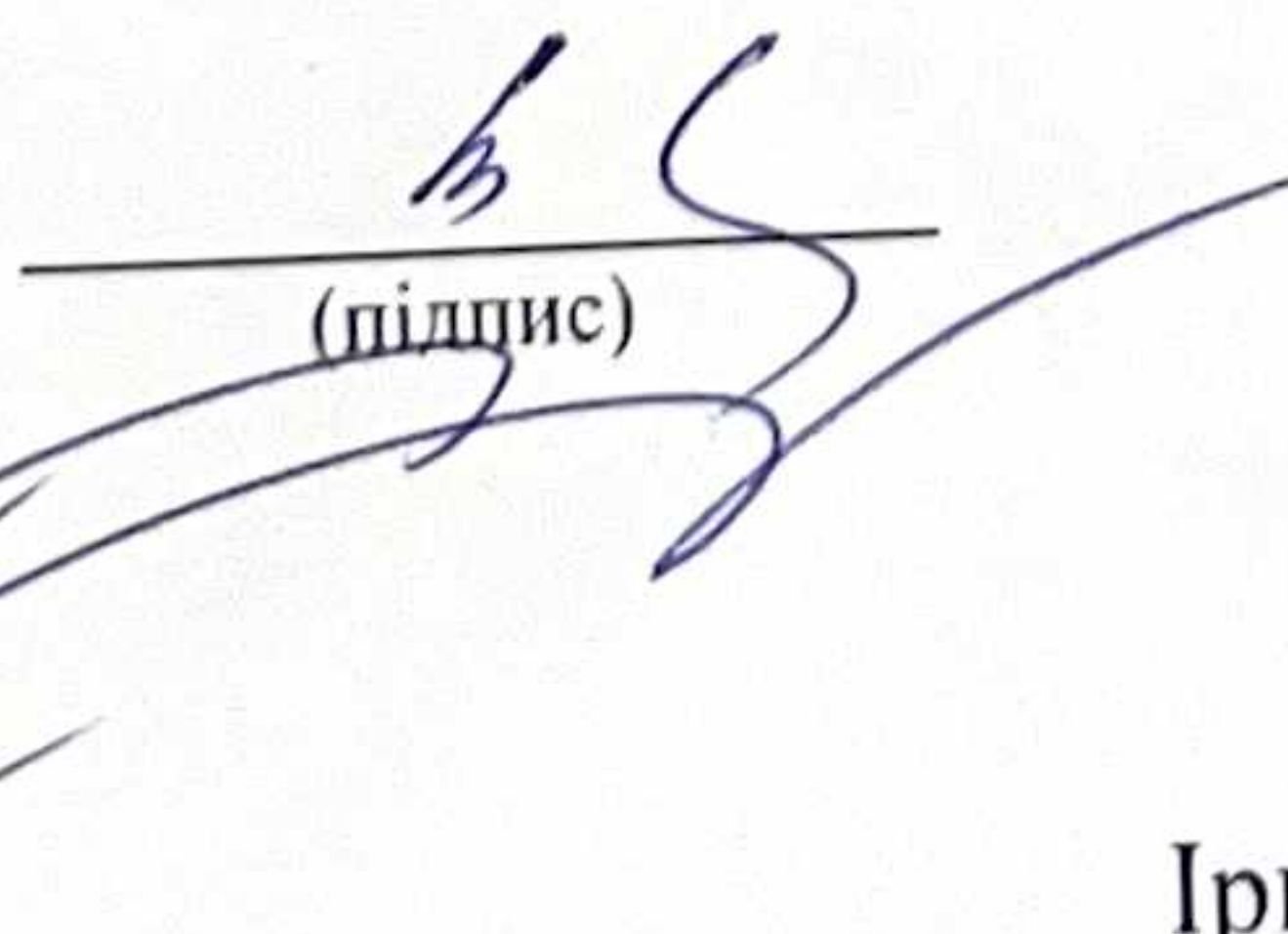
Науковий керівник

(підпис) Белінська Яніна Василівна д. е. н., професор

(підпис) Гарант освітньо-професійної програми
к. е. н., доцент Коляда Олена Володимирівна

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «8» 06 2026 № 13

Завідувач
кафедри

(підпис) Паянок Тетяна Миколаївна к.е.н., доцент

Ірпінь - 2026

Реєстрація № 92

2.06.26.
(дата)

Чертієко О.В.
(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту
(до захисту, на доопрацювання)

(дата)

(підпис)

Результат захисту

97 (А)
(оцінка)

10.06.26.

(дата)

[Handwritten signature]
(Підпис)

(підпис)

Голова комісії:

(підпис)

O. J. DeLewyn

(ініціали, прізвище)

Члени комісії

(підпис)

(підпис)

O. B. Loefer

(ініціали, прізвище)

7/10

(підпис)

T. F. Top'cho

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(підпис)

М. О. Скобрен

(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЗИДЕНТОМ				
1. Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	28		Ф.Белішев
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	9		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	47		Ф.Белішев
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		10.06.26 Кашко О.В.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	50		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	97		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100- бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	ЄКТС Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
97	A	5	10.06.26.	Коваленко О.В. [підпис]
				Гор'єва Л.В. [підпис]
				Скофчик М.О. [підпис]
				Декішевська О.І. [підпис]

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100- бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	B	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	EX	2 (незадовільно)

Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра Економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики

Спеціальність Міжнародні економічні відносини

Освітня програма Міжнародні економічні відносини

Затверджую

Завідувач кафедри

« 30. 09. » 2025 № 2

Завдання на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти

Гавришук Анастасії Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи

Вплив транснаціональних корпорацій на економіку України

Затверджена наказом ректора від « 13 » 10 2025 № 1293

2. Строк здачі закінченої роботи 5. 05. 2026

3. Цільова установка

Мета роботи: обґрунтування теоретичних основ та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення співпраці України з транснаціональними корпораціями в умовах глобалізації та післявоєнного відновлення національної економіки

Об'єкт дослідження: вплив транснаціональних корпорацій на економіку України

Предмет дослідження: сутність, класифікація, механізми, динаміка, оцінка впливу транснаціональних корпорацій на економіку України

База дослідження наукові праці, монографії, статті, аналітичні звіти, офіційні документи міжнародних фінансових організацій, статистичні матеріали, а також публікації у вітчизняних та зарубіжних економічних виданнях. Для аналізу використовувалися офіційні дані НБУ, Держстату, UNCTAD, Світового банку та аналітичні матеріали GMK Center і VoxUkraine.

4. Вихідні дані до роботи: нормативно-правові акти України, звіти UNCTAD (World Investment Report 2024–2025), дані НБУ щодо платіжного балансу та прямих іноземних інвестицій, статистичні матеріали Держстату, аналітичні матеріали Світового банку, GMK Center, VoxUkraine, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з питань діяльності транснаціональних корпорацій, міжнародного руху капіталу та інвестиційної політики, публікації у фахових економічних виданнях.

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці динаміки чистих потоків ПІІ в Україні, основних транснаціональних корпорацій в Україні, графік динаміки прямих іноземних інвестицій в Україну, діаграма структури ПІІ в Україні за видами економічної діяльності, динаміка виробництва ключових видів

продукції ArcelorMittal Kryvyi Rih у 2024–2025 рр., схема механізму
удосконалення співпраці України з ТНК.

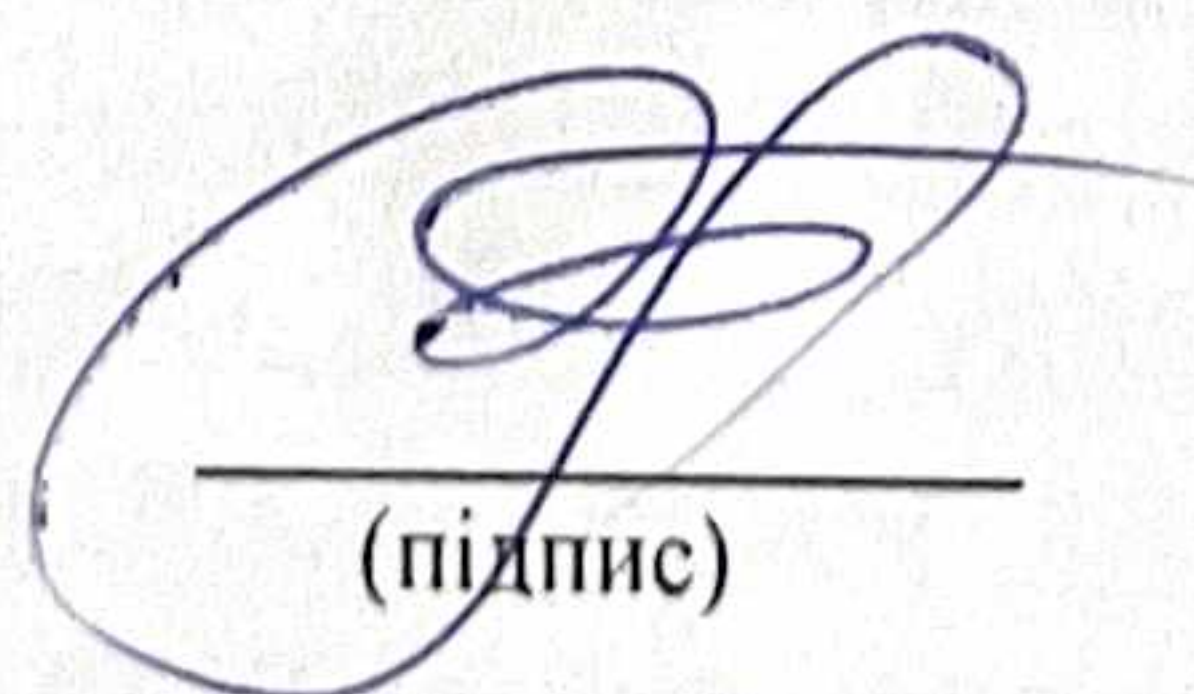
6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):
теоретичні засади дослідження діяльності транснаціональних корпорацій;
економічна сутність та класифікація транснаціональних корпорацій;
механізми впливу ТНК на національну економіку; аналіз діяльності
транснаціональних корпорацій в економіці України; динаміка та структура
прямих іноземних інвестицій в Україну; оцінка впливу транснаціональних
корпорацій на економіку України; удосконалення співпраці України
транснаціональними корпораціями.

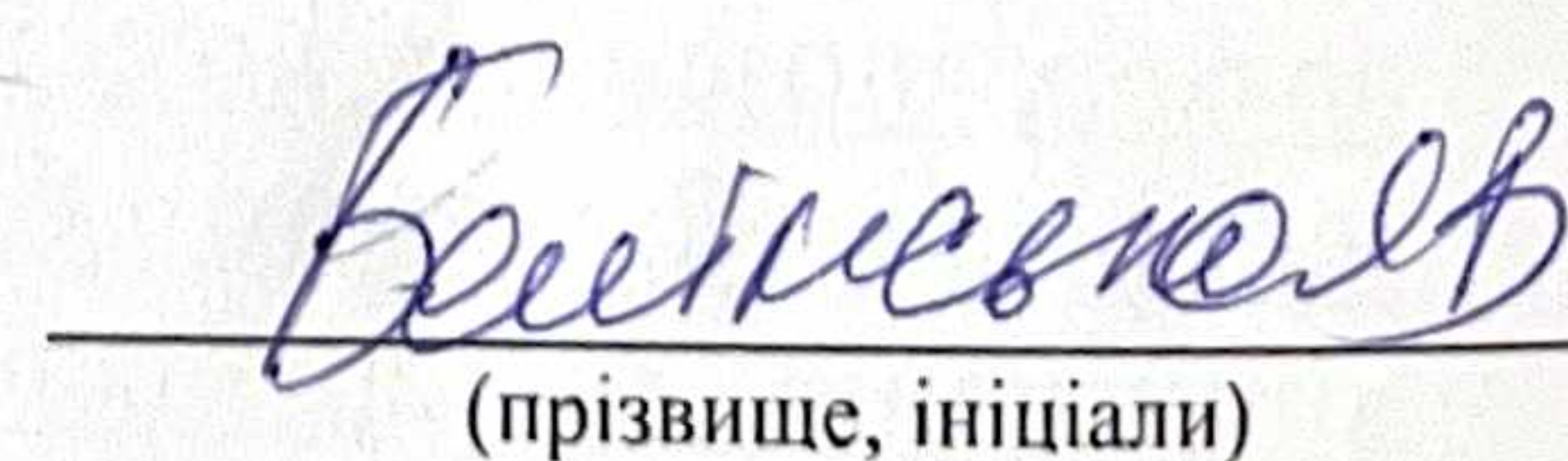
Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел і складання плану роботи	До 01.10.2025	25.09.25
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання його на перевірку		
2.1.	Перший розділ (30%)	До 30.12.2025	25.12.25
	Доопрацювання першого розділу, початок роботи над 2 розділом		
2.2.	Другий розділ (70%)	До 01.03.2026	21.02.26
2.3.	Третій розділ (100%)	До 04.05.2026	01.05.26
3.	Перевірка роботи на наявність академічного плагіату	До 06.05.2026	05.05.26
4.	Попередній захист	06.05.-08.05.2026	07.05.26
5.	Допуск до захисту завідувача кафедри	08.05.2026	08.05.26
6.	Отримання зовнішньої рецензії	До 15.05.2026	15.05.26
7.	Захист кваліфікаційної роботи	10.06.2026	10.06.26

Дата видачі завдання « 15 » вересня 2025

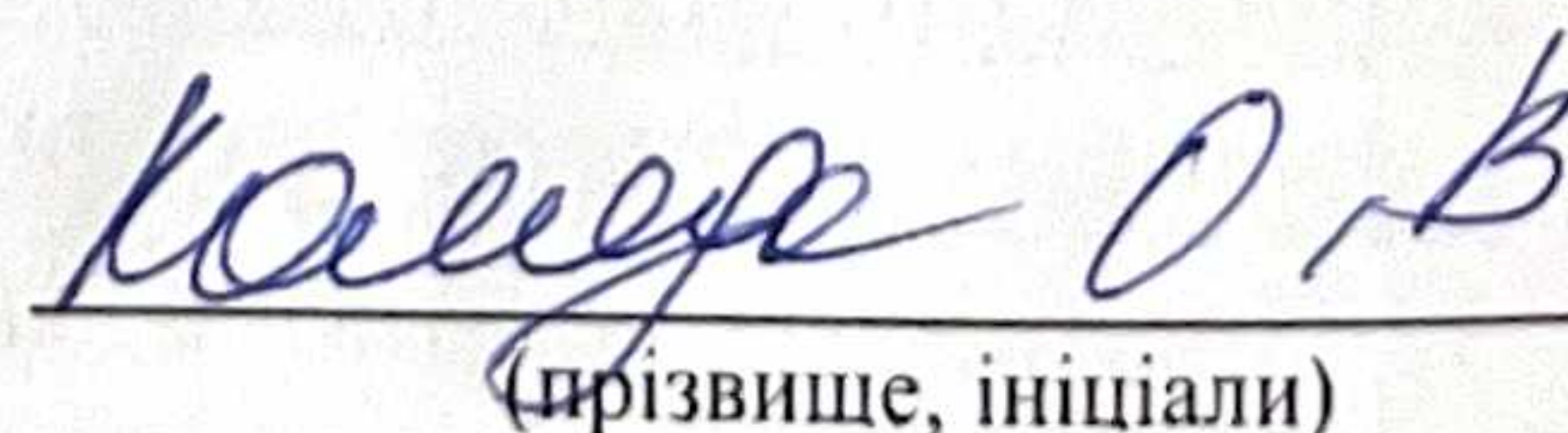
Науковий керівник
кваліфікаційної роботи

(підпис)

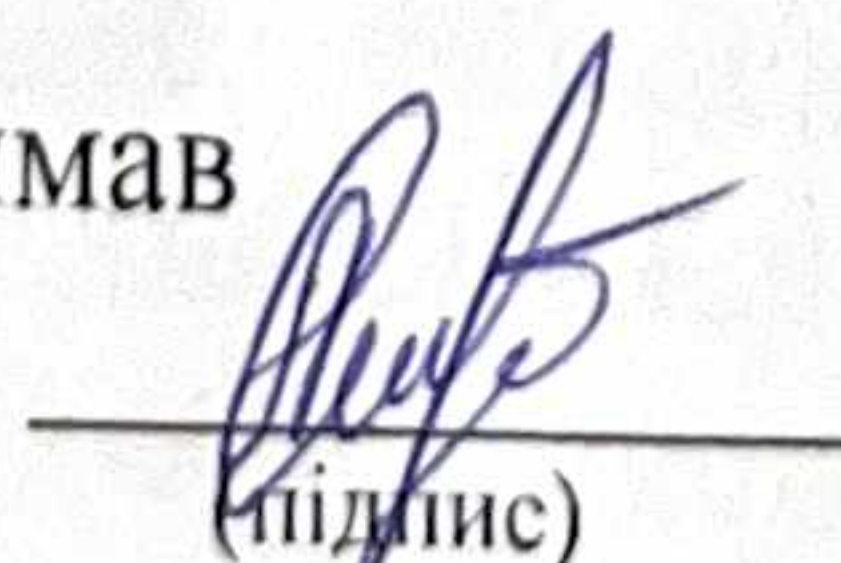

(прізвище, ініціали)

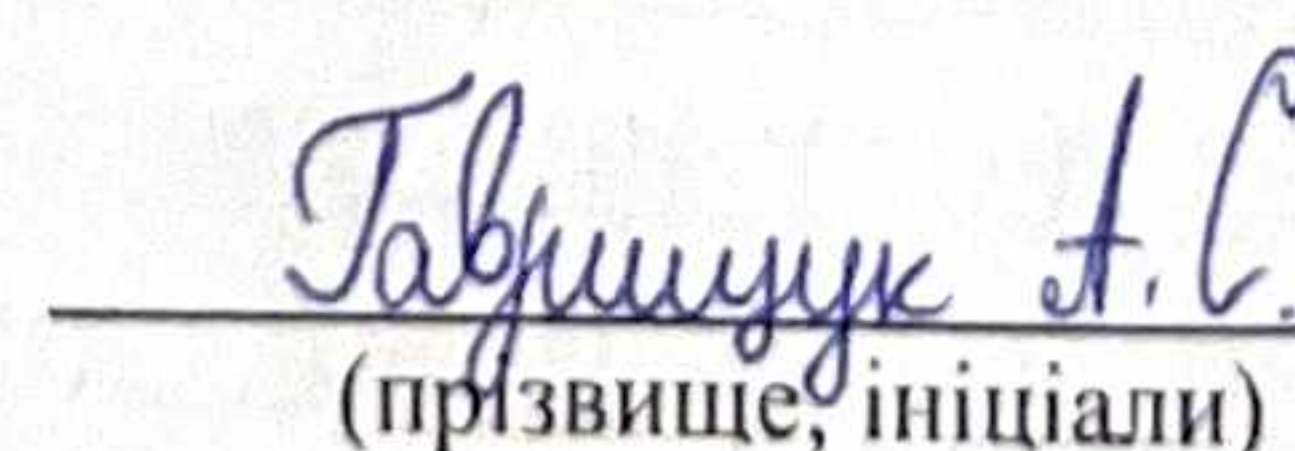
Гарант освітньо-
професійної програми

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Завдання до виконання отримав
здобувач вищої освіти

(підпис)

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу «Вплив транснаціональних корпорацій на економіку України»

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення співпраці України з транснаціональними корпораціями в умовах глобалізації та післявоєнного відновлення національної економіки. Завданнями роботи є узагальнення сутності та класифікації ТНК, дослідження механізмів їх впливу на національну економіку, аналіз динаміки та структури ПІІ в Україні, оцінка впливу ТНК на економіку України.

Предметом дослідження є сутність, класифікація, механізми, динаміка, оцінка впливу транснаціональних корпорацій на економіку України.

Об'єктом дослідження виступає вплив транснаціональних корпорацій на економіку України. Базою дослідження виступають дані НБУ, Держстату, UNCTAD, Світового банку, GMK Center та VoxUkraine.

За результатами дослідження сформульовані рекомендації щодо переходу від екстенсивної до селективної моделі залучення іноземного капіталу. Одержані результати можуть бути використані органами державної влади при формуванні інвестиційної політики, а також у практичній діяльності підприємств та освітньому процесі.

Кваліфікаційна робота містить 51 сторінок, 11 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з 40 найменувань.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, прямі іноземні інвестиції, глобальні ланцюги створення вартості, інвестиційна політика, післявоєнне відновлення, трансфертне ціноутворення, локалізація виробництва.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2025/2026 роки. Рік захисту кваліфікаційної роботи: 2026 рік

ANNOTATION

to the qualification work "The Impact of Transnational Corporations on Ukraine's Economy"

The purpose of the work is to substantiate the theoretical foundations and develop practical recommendations for improving Ukraine's cooperation with transnational corporations in the context of globalization and post-war national economic recovery. The objectives of the work are to summarize the nature and classification of TNCs, to examine the mechanisms of their impact on the national economy, to analyze the dynamics and structure of FDI into Ukraine, and to evaluate the impact of TNCs on Ukraine's economy.

The subject of research is the nature, classification, mechanisms, dynamics, and assessment of the impact of transnational corporations on the economy of Ukraine. The object of research is the impact of transnational corporations on the economy of Ukraine. The research base includes data from the NBU, the State Statistics Service, UNCTAD, the World Bank, GMK Center, and VoxUkraine.

Based on the research results, recommendations have been formulated regarding the transition from an extensive to a selective model of foreign capital attraction. The findings may be used by public authorities in forming investment policy, as well as in business practice and the educational process.

The qualification work contains 51 pages, 11 tables, 8 figures, a list of references with 40 entries.

Keywords: transnational corporations, foreign direct investment, global value chains, investment policy, post-war recovery, transfer pricing, production localization.

Year of completion: 2025/2026. Year of defence: 2026.

ЗМІСТ

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ	13
1.1. Економічна сутність та класифікація транснаціональних корпорацій	13
1.2. Механізми впливу ТНК на національну економіку	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	28
2.1. Динаміка та структура прямих іноземних інвестицій в Україну	28
2.2. Оцінка впливу транснаціональних корпорацій на економіку України	34
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ	49
ВИСНОВОК	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність теми: у сучасних умовах глобалізації та посилення геоекономічного суперництва транснаціональні корпорації (ТНК) залишаються головними суб'єктами міжнародного руху капіталу, технологій та інновацій. Для України, яка переживає повномасштабну війну та потребує масштабного післявоєнного відновлення, співпраця з ТНК набуває стратегічного значення. Саме іноземні інвестиції можуть стати важливим джерелом фінансування відновлення інфраструктури, модернізації промисловості, створення високопродуктивних робочих місць та прискорення євроінтеграційних процесів.

Водночас аналіз показує, що існуюча модель взаємодії України з ТНК має переважно екстенсивний характер і супроводжується суттєвими проблемами: високою часткою *round-tripping* інвестицій, значною репатріацією прибутків, обмеженим технологічним трансфером, низьким рівнем локалізації виробництва та концентрацією іноземного капіталу в кількох секторах і регіонах. У зв'язку з цим особливо актуальним стає перехід від політики простого залучення ІІІ до селективної та якісної інвестиційної політики, спрямованої на максимізацію позитивних ефектів від діяльності ТНК в умовах післявоєнної структурної трансформації економіки.

Стан і ступінь розробки проблеми: теоретичні засади діяльності транснаціональних корпорацій ґрунтовно досліджені у працях зарубіжних учених: Дж. Даннінга (еклектична парадигма), С. Хаймера (теорія монополістичних переваг), Р. Вернона (концепція життєвого циклу продукту), а також у роботах сучасних представників UNCTAD та OECD. Серед українських науковців питання діяльності ТНК та прямих іноземних інвестицій розглядали А. Філіпенко, В. Геєць, О. Білорус, Ю. Макогон, Д. Лук'яненко, Т. Осколкова, О. Рогач, В. Новак, І. Петренко та інші.

Разом з тим, питання удосконалення співпраці України з ТНК саме в умовах повномасштабної війни, післявоєнного відновлення та європейської інтеграції залишаються недостатньо дослідженими. Наукова новизна роботи

полягає в комплексному обґрунтуванні напрямів переходу від екстенсивної до селективної моделі взаємодії з ТНК з урахуванням воєнних ризиків.

Мета дослідження: обґрунтування теоретичних основ та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення співпраці України з транснаціональними корпораціями в умовах глобалізації та післявоєнного відновлення національної економіки.

Завдання дослідження:

1. узагальнити економічну сутність та класифікацію транснаціональних корпорацій;
2. дослідити механізми впливу ТНК на національну економіку;
3. проаналізувати динаміку та структуру прямих іноземних інвестицій в Україну;
4. оцінити вплив транснаціональних корпорацій на економіку України;
5. зробити висновки щодо удосконалення співпраці України з транснаціональними корпораціями.

Об'єкт дослідження: вплив транснаціональних корпорацій на економіку України

Предмет дослідження: сутність, класифікація, механізми, динаміка, оцінка впливу транснаціональних корпорацій на економіку України

Методи дослідження: У процесі виконання кваліфікаційної роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: метод теоретичного узагальнення — для дослідження сутності та ролі транснаціональних корпорацій; метод аналізу та синтезу — для оцінки впливу ТНК на економіку України; статистичний метод — для аналізу показників інвестиційної діяльності; порівняльний метод — для дослідження міжнародного досвіду співпраці з ТНК; графічний метод — для візуалізації результатів дослідження; системний підхід — для обґрунтування напрямів удосконалення співпраці України з транснаціональними корпораціями. Інформаційною базою дослідження стали дані Національного банку України,

Державної служби статистики, звіти UNCTAD (World Investment Report), аналітичні матеріали Світового банку, VoxUkraine, GMK Center та інші.

Науково-практична значимість одержаних результатів: запропоновані в роботі рекомендації можуть бути використані щодо підвищення ефективності співпраці України з транснаціональними корпораціями, стимулювання інвестиційної діяльності, розвитку високотехнологічних галузей та інтеграції національних підприємств у глобальні виробничі ланцюги. Отримані результати можуть бути використані органами державної влади при формуванні інвестиційної політики, а також у практичній діяльності підприємств та в освітньому процесі.

Апробація результатів дослідження: основні положення та результати кваліфікаційної роботи були апробовані на:

- IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики» (2025р.);
- XII Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти» (Київ, 2025р.);
- XVII Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та здобувачів освіти «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах глобалізації економіки» (Луцьк, 2025р.);
- V Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики» (2026р.).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

1.1. Економічна сутність та класифікація транснаціональних корпорацій

У сучасних умовах поглиблення глобалізаційних процесів транснаціональні корпорації посідають провідне місце у структурі світового господарства. Вони виступають ключовими суб'єктами міжнародного руху капіталу, технологій та виробничих ресурсів, формуючи глобальні виробничі зв'язки між країнами. Масштабність їх діяльності зумовлює суттєвий вплив на розвиток міжнародної торгівлі, інвестиційних процесів та структуру національних економік.

У науковій літературі відсутнє єдине універсальне визначення транснаціональної корпорації, що пояснюється складністю та багатогранністю цього економічного явища. Найбільш поширені підходи пов'язують визначення транснаціональної корпорації з міжнародним характером її діяльності та наявністю контролю над закордонними активами. Згідно з трактуванням Конференції ООН з торгівлі та розвитку, транснаціональною корпорацією вважається підприємство, що включає материнську компанію та іноземні філії або дочірні підприємства, розташовані у різних країнах та об'єднані єдиною системою управління. У документах Організації економічного співробітництва та розвитку підкреслюється, що такі корпорації здійснюють контроль над виробничими та фінансовими підрозділами за межами країни базування через систему власності або управлінського впливу. [1, с. 12-13]

Узагальнюючи існуючі наукові підходи, транснаціональну корпорацію можна визначити як велику компанію або корпоративну групу, що має єдиний стратегічний центр управління, здійснює господарську діяльність у двох і більше країнах, володіє або контролює закордонні активи та координує діяльність своїх підрозділів у межах єдиної виробничо-фінансової системи. Характерною рисою таких корпорацій є поєднання централізованого

стратегічного управління з відносною самостійністю іноземних філій, які адаптують діяльність до умов приймаючих країн. [2, с. 45-58]

Функціонування транснаціональних корпорацій базується на міжнародному переміщенні факторів виробництва, що дозволяє ефективніше використовувати ресурси різних країн. Розміщення виробництва, інвестицій та науково-дослідних центрів здійснюється з урахуванням конкурентних переваг окремих держав, зокрема вартості робочої сили, рівня розвитку інфраструктури, наявності природних ресурсів та інституційних умов. Завдяки цьому транснаціональні корпорації формують глобальні виробничі мережі, у межах яких різні етапи створення продукції можуть бути розміщені у різних країнах.

Однією з ключових характеристик діяльності транснаціональних корпорацій є активне використання механізму прямих іноземних інвестицій. Саме через інвестиції у створення або придбання підприємств за кордоном компанії розширюють масштаби своєї діяльності та забезпечують контроль над міжнародними виробничими процесами. Така форма економічної експансії дозволяє не лише збільшувати обсяги виробництва та продажу, але й інтегрувати локальні економіки у глобальні ланцюги створення вартості. [3, с. 312]

Важливою особливістю транснаціональних корпорацій є складна організаційна структура, що поєднує елементи централізованого та децентралізованого управління. Як правило, до складу ТНК входять материнська компанія, дочірні підприємства, філії та асоційовані компанії. Материнська структура визначає загальну стратегію розвитку, інвестиційну політику та основні напрями діяльності, тоді як закордонні підрозділи адаптують виробництво, маркетинг і збут до економічних, правових та культурних умов приймаючої країни.

Сутність транснаціональних корпорацій проявляється також у наявності комплексу характерних ознак, які дозволяють чітко ідентифікувати їх як особливу форму організації міжнародного бізнесу. На відміну від

національних компаній, діяльність ТНК має системний, багаторівневий та глобальний характер. До ключових ознак транснаціональних корпорацій належать:

- здійснення господарської діяльності у двох і більше країнах. Відповідно до підходів Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), мінімальним критерієм віднесення компанії до транснаціональних є наявність діяльності у двох і більше країнах. На практиці ж великі ТНК функціонують у десятках і навіть понад сотні держав. Наприклад, Toyota Motor Corporation має виробничі та збутові підрозділи більш ніж у 170 країнах світу.

- наявність контролю над іноземними підрозділами. Ключовою ознакою ТНК є здатність здійснювати контроль над закордонними підприємствами через володіння часткою в їх капіталі. Зазвичай контроль вважається наявним за умови володіння не менше ніж 10% акцій із правом голосу. Це дозволяє материнській компанії впливати на стратегічні рішення дочірніх структур та координувати їх діяльність.

- існування єдиного стратегічного центру управління. Транснаціональні корпорації мають централізовану систему стратегічного управління, яка зосереджена у штаб-квартирі. Саме вона визначає довгострокові цілі, інвестиційну політику та загальну бізнес-стратегію. Наприклад, Apple Inc. формує глобальну стратегію з головного офісу в США, водночас операційна діяльність реалізується по всьому світу.

- висока частка зарубіжних операцій у загальній діяльності. Для ТНК характерною є значна частка іноземних активів, продажів і прибутку, яка часто перевищує 25–30%. У багатьох глобальних компаній цей показник значно вищий. Наприклад, Nestlé отримує переважну частину доходів за межами країни базування, що свідчить про глибоку інтернаціоналізацію її діяльності.

- розвиток внутрішньофірмової торгівлі. Значна частина операцій ТНК здійснюється у межах самої корпорації, тобто між її підрозділами, розташованими у різних країнах. За оцінками, внутрішньофірмова торгівля може становити до 30–40% світового товарообігу. Це дозволяє компаніям

оптимізувати логістику, знижувати витрати та ефективніше управляти ланцюгами створення вартості.

- значні масштаби діяльності. Транснаціональні корпорації характеризуються великими обсягами виробництва, фінансових ресурсів та чисельності персоналу. Як правило, їх річний оборот становить мільярди доларів, а кількість працівників перевищує десятки тисяч осіб. Масштаб діяльності забезпечує їм конкурентні переваги та стійкість на глобальних ринках.

- високий рівень інноваційності та технологічного розвитку. ТНК активно інвестують у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, володіють сучасними технологіями та відомими брендами. Наприклад, Apple Inc. є одним із світових лідерів за обсягами інвестицій у дослідження та розробки, що забезпечує їй стійкі позиції на ринку високих технологій.

- здатність впливати на економічну політику держав. Через значні інвестиції та створення робочих місць транснаціональні корпорації можуть впливати на економічну політику приймаючих країн. Це проявляється у формуванні податкових умов, регуляторного середовища та стандартів ведення бізнесу, зокрема у сфері ESG (екологічного, соціального та корпоративного управління).

- гнучкість та адаптивність до глобальних викликів. Сучасні ТНК здатні швидко адаптуватися до змін у світовій економіці, зокрема до кризових явищ, геополітичної нестабільності чи змін у логістичних ланцюгах. У 2024–2025 роках спостерігається тенденція до перенесення виробництва ближче до ринків збуту (nearshoring), що дозволяє зменшити ризики та підвищити стійкість бізнесу. [4, с. 15-27]

Важливим елементом дослідження транснаціональних корпорацій є їх класифікація. У науковій літературі існує декілька підходів до систематизації ТНК залежно від особливостей організації виробництва, масштабів діяльності та сфери функціонування. За характером виробничої діяльності транснаціональні корпорації поділяються на горизонтальні, вертикальні та

диверсифіковані. Горизонтальні корпорації створюють підприємства у різних країнах для виробництва однакової або подібної продукції, орієнтуючись переважно на місцеві ринки. Вертикальні корпорації розміщують окремі стадії виробничого процесу в різних країнах, що дозволяє оптимізувати витрати та ефективніше використовувати ресурси. Диверсифіковані корпорації поєднують декілька видів економічної діяльності та можуть функціонувати одночасно у різних галузях.

За географічним масштабом діяльності транснаціональні корпорації поділяються на регіональні та глобальні. Регіональні корпорації зосереджують свою діяльність у межах певного економічного регіону, наприклад Європи або Північної Америки. Глобальні корпорації здійснюють діяльність у значній кількості країн світу та охоплюють більшу частину міжнародних ринків.

За сферою економічної діяльності транснаціональні корпорації можуть бути виробничими, фінансовими, торговельними або технологічними. Виробничі корпорації спеціалізуються на створенні промислової продукції, фінансові — на банківських та інвестиційних операціях, тоді як технологічні компанії зосереджують свою діяльність у сфері інновацій, інформаційних технологій та досліджень і розробок.

Важливим аспектом дослідження транснаціональних корпорацій є кількісна оцінка рівня їх інтернаціоналізації. Для цього у міжнародній практиці використовується індекс транснаціоналізації (Transnationality Index, TNI), який розраховується Конференцією ООН з торгівлі та розвитку. Для кількісної оцінки ступеня транснаціоналізації UNCTAD визначає індекс транснаціоналізації як середнє арифметичне трьох показників: частка зарубіжних активів у загальних активах, частка зарубіжних продажів у загальному обсязі реалізації продукції та частка зарубіжних працівників у загальній чисельності персоналу. За даними World Investment Report 2025, середній рівень індексу транснаціоналізації для 100 найбільших нефінансових транснаціональних корпорацій залишається високим і становить приблизно 60–75%. Водночас у компаній, що здійснюють діяльність у

високотехнологічних секторах та глобальних споживчих ринках, цей показник може перевищувати 90%, що підтверджує про глибоку інтеграцію їх діяльності у світову економіку. [5, с. 28-39]

Високі значення індексу транснаціоналізації характеризують значну залежність компаній від міжнародних операцій, а також їх здатність ефективно функціонувати в умовах глобального економічного середовища. До таких корпорацій належать, зокрема, Apple Inc., Nestlé та Toyota Motor Corporation, які демонструють високий рівень глобалізації бізнесу. Наявність зазначених характеристик дозволяє ідентифікувати транснаціональні корпорації як особливу форму організації міжнародного бізнесу, що функціонує на глобальному рівні.

Таблиця 1.1

**Рівень транснаціоналізації окремих корпорацій індексу
транснаціоналізації (TNI)**

Компанія	Країна базування	Орієнтовний TNI, %	Характеристика
Apple Inc.	США	~75–85	Глобальні ланцюги виробництва, значна частка іноземних продажів
Nestlé	Швейцарія	~90–95	Висока залежність від зовнішніх ринків, глобальна присутність
Toyota Motor Corporation	Японія	~60–70	Широка мережа виробництва і збуту в різних країнах

Джерело: складено автором за даними UNCTAD (World Investment Report 2025) та відкритими оцінками компаній [6, с. 312]

Варто зазначити, що формування транснаціональних корпорацій стало результатом тривалого розвитку міжнародного підприємництва. Перші форми міжнародної господарської діяльності виникли ще у період становлення світової торгівлі, однак сучасні ТНК сформувалися переважно у другій половині XX століття під впливом процесів глобалізації, інтернаціоналізації виробництва та активізації міжнародного руху капіталу. Розвиток науково-технічного прогресу, лібералізація світових ринків та зростання обсягів міжнародної торгівлі сприяли формуванню великих корпоративних структур, здатних здійснювати діяльність одночасно у багатьох країнах. [7, с. 11-19]

Сьогодні транснаціональні корпорації відіграють ключову роль у функціонуванні світової економіки, забезпечуючи значну частину міжнародних інвестиційних потоків, сприяючи поширенню інновацій та формуванню глобальних виробничих мереж. Їх діяльність виступає важливим фактором розвитку міжнародної спеціалізації та економічної інтеграції.

Водночас, дослідження сутності, ознак та класифікації транснаціональних корпорацій не є вичерпним без аналізу теоретичних підходів, що пояснюють причини їх виникнення, механізми функціонування та закономірності розвитку у світовій економіці. Це зумовлено тим, що транснаціональні корпорації є складним економічним явищем, формування якого відбувалося під впливом еволюції міжнародних економічних відносин, розвитку інвестиційних процесів та поглиблення глобалізації. Саме тому важливим етапом теоретичного обґрунтування діяльності транснаціональних корпорацій є узагальнення основних концепцій міжнародного бізнесу, які дозволяють пояснити мотиви інтернаціоналізації підприємств, вибір форм виходу на зовнішні ринки та особливості організації глобального виробництва. Використання таких підходів дає можливість сформулювати цілісне уявлення про економічну природу транснаціональних корпорацій та їх роль у сучасній світовій економіці. [8, с. 52-57]

До основних теоретичних концепцій, що пояснюють діяльність транснаціональних корпорацій, належать: теорія прямих іноземних інвестицій, еклектична парадигма Дж. Даннінга (OLI-модель), теорія монополістичних переваг, концепція життєвого циклу продукту, теорія інтернаціоналізації підприємств, концепція глобальних ланцюгів створення вартості, інституційний та мережевий підходи. Кожна з цих теорій акцентує увагу на окремих аспектах функціонування ТНК та разом формує комплексне уявлення про природу міжнародного бізнесу.

Однією з перших теорій, що пояснює діяльність транснаціональних корпорацій, є теорія монополістичних переваг, розроблена Стівеном Хаймером. Відповідно до цієї концепції міжнародна експансія компаній

зумовлена наявністю у них специфічних конкурентних переваг, які дозволяють ефективно функціонувати на закордонних ринках. До таких переваг належать інноваційні технології, ефективні управлінські системи, доступ до фінансових ресурсів та відомі бренди. Наявність подібних переваг дозволяє транснаціональним корпораціям компенсувати додаткові витрати, пов'язані з діяльністю за межами країни базування, та забезпечувати домінування на міжнародних ринках. [9, с. 64-75]

Подальший розвиток теоретичних підходів пов'язаний із концепцією життєвого циклу продукту, запропонованою Реймондом Верноном. Згідно з цією теорією, міжнародне розміщення виробництва залежить від стадії розвитку продукції. На початковому етапі виробництво зосереджується у країні-розробнику, проте з часом, у міру стандартизації продукту, воно переноситься до країн із нижчими виробничими витратами. Такий підхід пояснює географічну диверсифікацію виробництва та формування міжнародних виробничих мереж.

Важливе місце у дослідженні діяльності транснаціональних корпорацій займає теорія інтернаціоналізації підприємств, яка пояснює поступовий характер виходу компаній на зовнішні ринки. Згідно з цією концепцією, міжнародна діяльність розвивається поетапно: від експорту продукції до створення закордонних представництв і виробничих підрозділів. Такий процес зумовлений накопиченням досвіду, зменшенням невизначеності та розширенням ресурсних можливостей компанії.

Одним із базових підходів до пояснення діяльності транснаціональних корпорацій є теорія прямих іноземних інвестицій. Вона виходить із того, що компанії здійснюють інвестиції за кордоном тоді, коли це є більш ефективним, ніж експорт чи ліцензування. Прямі іноземні інвестиції дозволяють забезпечити контроль над виробництвом, знизити витрати та отримати доступ до нових ринків збуту.

Значний внесок у розвиток теорії транснаціональних корпорацій зробив Джон Даннінг, який сформулював еклектичну парадигму (OLI-модель).

Відповідно до цієї концепції, інтернаціоналізація діяльності компаній визначається поєднанням трьох груп переваг: переваг володіння, розміщення та інтерналізації. Ця модель дозволяє комплексно пояснити мотиви створення закордонних підрозділів та є однією з найбільш універсальних у сучасній теорії міжнародного бізнесу.

У нинішніх умовах важливу роль відіграє концепція глобальних ланцюгів створення вартості, яка розглядає виробництво як сукупність взаємопов'язаних етапів, розміщених у різних країнах. Транснаціональні корпорації координують ці процеси, розподіляючи функції між країнами залежно від їх конкурентних переваг. При цьому найбільша частка доданої вартості формується у сферах інновацій, дизайну та управління брендом. [10, с. 33-41]

У межах сучасних досліджень також активно використовується мережевий підхід, який розглядає транснаціональні корпорації як елемент глобальних бізнес-мереж. У цій системі компанії взаємодіють із численними партнерами, постачальниками та інституціями, що дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів та адаптивність до змін зовнішнього середовища.

Інституційний підхід акцентує увагу на ролі правового, політичного та соціально-економічного середовища у формуванні стратегій транснаціональних корпорацій. Рівень розвитку інституцій, стабільність економічної політики та ефективність державного регулювання визначають привабливість країни для інвестицій та впливають на поведінку компаній на міжнародних ринках.

У цифрову епоху світової економіки відбувається трансформація традиційних моделей діяльності транснаціональних корпорацій. За даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (World Investment Report 2025), інвестиції у цифрову економіку залишаються одним із небагатьох секторів зростання прямих іноземних інвестицій, тоді як частка технологічних компаній перевищує 20% доходів провідних транснаціональних корпорацій,

що свідчить про формування нових конкурентних переваг, пов'язаних із використанням цифрових платформ, даних та інтелектуальних активів.

Таблиця 1.2

**Порівняльна характеристика теоретичних підходів до діяльності
ТНК**

Теорія	Автор	Ключові елементи	Актуальність у 2025 р.
Монополістичних переваг	С. Хаймер	Конкурентні переваги, ринкова влада	Зберігає значення
Життєвого циклу продукту	Р. Вернон	Переміщення виробництва	Частково актуальна
Інтернаціоналізація	Р. Коуз, Баклі і Кассон	Поступовий вихід на ринки	Актуальна
ПП	-	Інвестиції як форма експансії	Базова
OLI-модель	Дж. Даннінг	Ownership, Location, Internalization	Ключова
GVC	-	Глобальні ланцюги вартості	Дуже актуальна
Мережевий підхід	-	Бізнес як мережа	Актуальний
Інституційний підхід	-	Вплив держави та інститутів	Критично важливий

Джерело: складено автором на основі: Dunning J. H. *Explaining International Production* (1988); Vernon R. *International Investment and International Trade in the Product Cycle* (1966); UNCTAD *World Investment Report 2025*

Аналіз наведених теоретичних підходів свідчить про те, що жодна з концепцій не дає вичерпного пояснення діяльності транснаціональних корпорацій. Класичні теорії пояснюють окремі аспекти міжнародної експансії, тоді як новітні підходи відображають трансформацію світової економіки під впливом глобалізації та цифровізації. [11, с. 400]

Отже, узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності, ознак, класифікації та концепцій діяльності транснаціональних корпорацій дозволяє сформулювати комплексне бачення їх як ключових суб'єктів глобальної економіки. Це створює теоретико-методологічну основу для подальшого аналізу особливостей їх функціонування та оцінки впливу на економіку України, що буде розглянуто у наступному розділі роботи.

1.2. Механізми впливу ТНК на національну економіку

У нинішніх умовах розвитку світової економіки транснаціональні корпорації виступають важливими суб'єктами міжнародних економічних відносин, діяльність яких здійснює комплексний вплив на економічний розвиток окремих держав. Масштабність їх виробничих, інвестиційних та фінансових операцій зумовлює формування багатогранних взаємозв'язків між корпоративним сектором і національними економіками. У результаті функціонування транснаціональних корпорацій відбувається активне переміщення капіталу, технологій, управлінського досвіду та трудових ресурсів, що сприяє структурній трансформації та підвищенню відкритості національних економік. [1, с. 19-21]

Основними каналами впливу транснаціональних корпорацій на національну економіку є інвестиційний (через прямі іноземні інвестиції), технологічний (трансфер технологій), соціально-трудовий (вплив на зайнятість і людський капітал), фіскальний (формування податкових надходжень), конкурентний (вплив на ринкову структуру), зовнішньоторговельний, структурний (участь у глобальних ланцюгах створення вартості), а також регіональний та соціально-екологічний. Кожен із зазначених каналів має специфічні механізми реалізації та різноспрямований вплив на економіку приймаючої країни, що зумовлює необхідність їх комплексного аналізу. [12, с. 287]

Одним із ключових каналів впливу транснаціональних корпорацій є здійснення прямих іноземних інвестицій. Інвестиційна діяльність міжнародних компаній забезпечує створення нових виробничих потужностей, модернізацію підприємств та розвиток інфраструктури. Прямі іноземні інвестиції передбачають довгострокове вкладення капіталу у створення або придбання підприємств за кордоном з метою отримання контролю над їх діяльністю. На відміну від портфельних інвестицій, у цьому випадку інвестор бере безпосередню участь в управлінні підприємством і впливає на стратегічні

рішення. За оцінками UNCTAD, транснаціональні корпорації є основними носіями глобальних потоків прямих іноземних інвестицій.

Вагомим напрямом впливу є трансфер технологій та поширення інновацій. Великі міжнародні компанії володіють значними науково-дослідними ресурсами та інтелектуальним капіталом, що дозволяє їм розробляти нові технології, виробничі процеси та управлінські рішення. У процесі функціонування дочірніх підприємств у приймаючих країнах ці технології поширюються серед місцевих компаній через навчання персоналу, співпрацю з постачальниками та створення спільних підприємств, що сприяє підвищенню загального рівня технологічного розвитку економіки.

Суттєвий вплив транснаціональних корпорацій проявляється у соціально-трудовій сфері. Створення дочірніх підприємств супроводжується формуванням нових робочих місць, що сприяє зниженню рівня безробіття та зростанню доходів населення. Крім того, міжнародні компанії впроваджують сучасні стандарти управління персоналом і професійного навчання, що сприяє підвищенню кваліфікації робочої сили та розвитку людського капіталу.

Фіскальний канал впливу проявляється через формування податкових надходжень до державного бюджету. Транснаціональні корпорації сплачують податки на прибуток, доходи працівників, митні платежі та інші обов'язкові збори. Водночас актуальною проблемою залишається використання механізмів трансфертного ціноутворення та репатріації прибутків, що може зменшувати податкову базу приймаючих країн.

Вплив на конкурентне середовище проявляється у посиленні ринкової конкуренції, що стимулює місцеві підприємства до підвищення ефективності, модернізації та впровадження інновацій. Водночас значна ринкова влада транснаціональних корпорацій може призводити до витіснення малих і середніх підприємств або до посилення концентрації ринку. Зовнішньоторговельний канал реалізується через активізацію міжнародної торгівлі, зокрема через внутрішньокорпоративну торгівлю, яка становить значну частку світового товарообігу. [13, с. 112-128]

Важливим напрямом впливу є участь транснаціональних корпорацій у глобальних ланцюгах створення вартості. У поточних умовах виробництво організоване як система взаємопов'язаних етапів, що розміщуються у різних країнах. За даними World Investment Report 2025, глобальні ланцюги створення вартості охоплюють більшу частину світової торгівлі, а інвестиції у цифрову економіку залишаються єдиним сектором стабільного зростання ПІІ, зокрема відзначається зростання вартості цифрових проєктів та домінування технологічних компаній серед провідних транснаціональних корпорацій. Це свідчить про трансформацію традиційних моделей міжнародного виробництва під впливом цифровізації.

Регіональний вплив транснаціональних корпорацій проявляється у розвитку окремих територій через створення виробничих кластерів, модернізацію інфраструктури та активізацію підприємницької діяльності. Водночас концентрація інвестицій у певних регіонах може спричиняти нерівномірність економічного розвитку.

Соціально-екологічний аспект діяльності транснаціональних корпорацій пов'язаний із впровадженням стандартів корпоративної соціальної відповідальності, дотриманням екологічних норм та реалізацією соціальних ініціатив. Разом із тим інтенсивна господарська діяльність може створювати додаткове навантаження на довкілля. [14, с. 704]

В умовах цифрової трансформації та геополітичної фрагментації світової економіки спостерігається зміна характеру впливу транснаціональних корпорацій. У 2024–2025 роках посилюються тенденції *nearshoring* та *friendshoring*, що передбачають перенесення виробництва ближче до ключових ринків або до країн-партнерів. Це зумовлює трансформацію глобальних ланцюгів створення вартості у більш регіоналізовані структури.

Таблиця 1.3.

Основні канали впливу ТНК на національну економіку

Канал	Позитивний вплив	Негативний вплив	Приклади / дані (2025)
Інвестиційний	Створення виробництва, модернізація	Репатріація прибутків	ППІ — ключовий драйвер розвитку (UNCTAD)
Технологічний	Трансфер знань, інновації	Залежність від технологій	Зростання інвестицій у digital
Соціально-трудова	Робочі місця, розвиток кадрів	Витіснення локальної праці	Підвищення кваліфікації
Фіскальний	Податкові надходження	Ухилення через трансфертні ціни	Проблема BEPS
Конкурентний	Стимул розвитку бізнесу	Монополізація ринку	Зростання концентрації
Зовнішньоторговельний	Розвиток експорту	Залежність від ТНК	Внутрішньокорпоративна торгівля
Структурний (участь у глобальних ланцюгах створення вартості)	Доступ до ринків	Концентрація прибутку в HQ	>50% торгівлі через GVC
Регіональний	Розвиток кластерів	Нерівномірність розвитку	Локальні індустріальні хаби
Соціально-екологічний	CSR, стандарти	Екологічне навантаження	ESG тренди

Джерело: складено автором на основі: UNCTAD World Investment Report 2025; OECD Guidelines for Multinational Enterprises, 2023; World Bank World Development Report 2020; OECD/G20 BEPS Project, 2023

Як видно з таблиці, вплив транснаціональних корпорацій має подвійний характер, поєднуючи значні економічні вигоди з потенційними ризиками для економічного середовища. [15, с. 97-105]

Незважаючи на значний позитивний вплив транснаціональних корпорацій на економічний розвиток, їх діяльність супроводжується рядом системних ризиків. Зокрема, спостерігається залежність приймаючих країн від іноземного капіталу, посилення структурних дисбалансів, а також обмежений рівень локалізації доданої вартості. Крім того, недостатня ефективність державного регулювання може призводити до втрати податкових надходжень та посилення нерівномірності економічного розвитку. Це зумовлює необхідність формування збалансованої державної політики взаємодії з ТНК.

Отже, вплив транснаціональних корпорацій на національну економіку є комплексним і багатовимірним. Він реалізується через інвестиційні, технологічні, соціальні, фінансові, конкурентні та структурні канали. Водночас ефективність цього впливу значною мірою залежить від державної політики, спрямованої на забезпечення балансу між інтересами міжнародного бізнесу та національного економічного розвитку. Для України в умовах післявоєнного відновлення та євроінтеграції ключовими каналами впливу ТНК залишаються інвестиційний і технологічний, проте їх реалізація потребує ефективного державного регулювання з метою мінімізації ризиків структурної залежності та забезпечення сталого економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

2.1. Динаміка та структура прямих іноземних інвестицій в Україну

У сучасних умовах трансформації національної економіки України прямі іноземні інвестиції виступають одним із ключових факторів економічного розвитку, забезпечуючи модернізацію виробничої бази та інтеграцію держави у глобальний економічний простір. Залучення іноземного капіталу забезпечує не лише розширення фінансових ресурсів підприємств, але й сприяє впровадженню інноваційних технологій, сучасних методів управління, підвищенню ефективності виробництва та конкурентоспроможності національної економіки. Особливої актуальності значення прямих іноземних інвестицій набуває в умовах воєнних викликів та перспектив післявоєнного відновлення України. У цьому контексті ПІІ розглядаються як один із ключових інструментів структурної перебудови економіки, розвитку експортного потенціалу та включення України до глобальних ланцюгів створення доданої вартості. Ключову роль у моніторингу та регулюванні потоків ПІІ відіграє Національний банк України, який формує статистику платіжного балансу та забезпечує макроекономічну стабільність.

Згідно з оцінками міжнародних фінансових інституцій, для забезпечення сталого економічного відновлення України щорічний обсяг прямих іноземних інвестицій має становити не менше 5–7 млрд дол. США. Водночас у сучасних умовах збереження воєнних ризиків, порушення логістичних ланцюгів та інституційних обмежень стримують активізацію нових інвестиційних проєктів, що призводить до домінування реінвестованого прибутку як основного джерела інвестиційної динаміки. [16, с. 560]

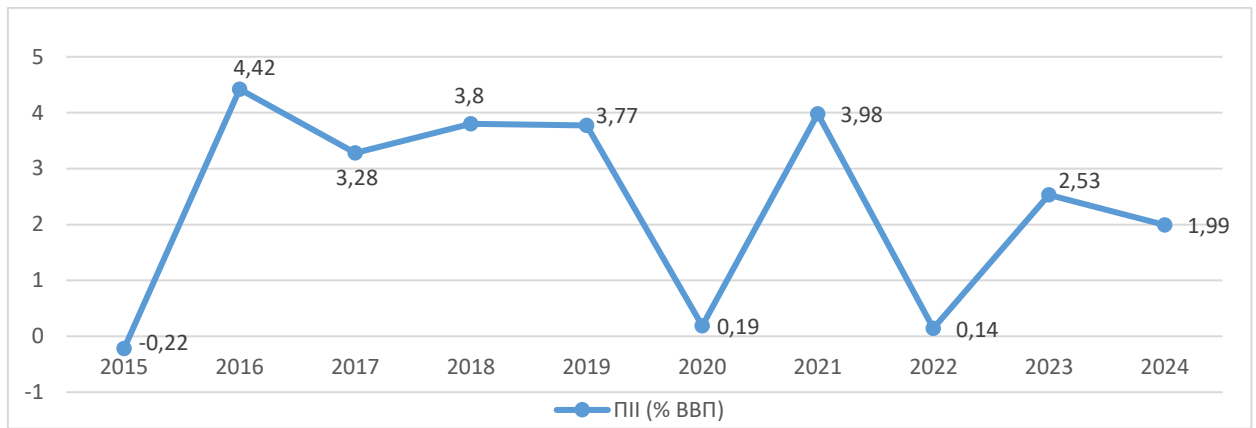

Рис 2.1 – Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну (2015–2024 рр.)

Джерело: складено автором на основі даних Національного банку України та UNCTAD World Investment Report 2025.

Аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій в Україну за період 2015–2024 років свідчить про їх значну волатильність та чутливість до зовнішніх і внутрішніх економічних шоків. У 2015 році було зафіксовано від’ємне значення чистого притоку інвестицій, що стало наслідком макроекономічної нестабільності, девальваційних процесів та політичної кризи. Упродовж 2016–2019 років спостерігалось поступове відновлення інвестиційної активності, що супроводжувалося стабілізацією макроекономічного середовища та проведенням реформ. Обсяги прямих іноземних інвестицій у цей період коливалися в межах 3–4 % ВВП, це демонструє формування умов для поступового відновлення довіри інвесторів. Суттєвим негативним фактором стала глобальна пандемія COVID-19 у 2020 році, яка призвела до скорочення інвестиційних потоків через зниження ділової активності та порушення міжнародних економічних зв’язків. Водночас уже у 2021 році спостерігалось часткове відновлення інвестиційної активності, зумовлене поживавленням світової економіки. [17]

Найбільшого негативного впливу на динаміку інвестицій зазнала економіка України у 2022 році внаслідок повномасштабної військової агресії російської федерації, що призвело до різкого зниження обсягів прямих іноземних інвестицій до мінімальних значень. У цих умовах більшість іноземних інвесторів обмежили або призупинили свою діяльність. У 2023 році

було зафіксовано часткове відновлення інвестиційної активності, при цьому загальний обсяг прямих іноземних інвестицій становив понад 4 млрд дол. США. У 2024 році цей показник знизився до приблизно 3,3 млрд дол. США, що свідчить про збереження обережної поведінки інвесторів. Важливою особливістю є те, що понад 70 % інвестицій сформовано за рахунок реінвестованого прибутку, що вказує на обмежений притік нових інвестицій. У 2025 році, за попередніми оцінками, обсяг інвестицій продовжив скорочуватися та становив близько 2,5–2,6 млрд дол. США, що зумовлено збереженням високих ризиків та невизначеністю економічного середовища.

Таблиця 2.1

Динаміка чистих потоків ПІІ в Україну (2015–2025 рр.)

Рік	Приплив (млн \$)	Відтік (млн \$)	Чистий притік (млн \$)	% до ВВП	Основні фактори
2015	1050	1300	-250	-0,5	Кризові явища, відтік капіталу, політична нестабільність
2016	3900	0	3900	4,1	Стабілізація макроекономіки
2017	4100	200	3900	3,9	Відновлення економіки
2018	4300	300	4000	3,8	Промисловість, торгівля
2019	4500	500	4000	3,7	Передвоєнний рівень стабільності
2020	2100	500	1600	1,8	COVID-19, порушення ланцюгів
2021	4000	0	4000	3,9	Відновлення торгівлі
2022	1200	500	700	0,14	Повномасштабна війна
2023	4247	100	4127	3,5	Реінвестування прибутків
2024	3329	2900	≈ 950	≈0,7- 1,0	Репатріація, воєнні ризики, round-tripping ≈26-38%

Джерело: складено автором на основі даних НБУ, UNCTAD WIR 2025 та аналітики VoxUkraine.

Аналіз наведених даних дозволяє зробити висновок про наявність чітко виражених етапів у розвитку інвестиційних процесів: період посткризового відновлення (2016–2019 рр.), період глобального шоку (2020 р.), часткової стабілізації (2021 р.) та глибокої трансформації в умовах воєнного конфлікту (2022–2025 рр.). [18]

Окремої уваги потребує проблема якості іноземних інвестицій. Значна частка інвестиційних потоків формується за рахунок так званого «зворотного інвестування» (round-tripping), коли український капітал повертається в країну через іноземні юрисдикції. За оцінками Національного банку України, частка таких операцій може становити до 30 % загального обсягу ПІІ, що ускладнює об'єктивну оцінку реального внеску іноземного капіталу.

Порівняльний аналіз із країнами Центральної та Східної Європи демонструє суттєве відставання України за обсягами залучення інвестицій, що свідчить про структурну неконкурентоспроможність та недостатній рівень інвестиційної довіри з боку міжнародних інвесторів. Зокрема, у Польщі щорічний приплив ПІІ перевищує 10 млрд дол. США, а в Румунії становить близько 8–9 млрд дол. США. У перерахунку на душу населення цей розрив є ще більш відчутним, це вказує на необхідність активізації державної інвестиційної політики. Основними причинами такого розриву є високі воєнні ризики, недосконалість судової системи, наявність корупційних факторів, а також логістичні обмеження, пов'язані з руйнуванням інфраструктури та зміною торговельних маршрутів. [19, с. 3-18]

Структурний аналіз прямих іноземних інвестицій свідчить про їх концентрацію у галузях із високим рівнем рентабельності та експортним потенціалом. Провідне місце займає переробна промисловість, частка якої становить близько 20 %, що обумовлено її ключовою роллю у створенні доданої вартості. Значні обсяги інвестицій спрямовуються також у сферу торгівлі, фінансової діяльності, транспорту та інформаційних технологій.

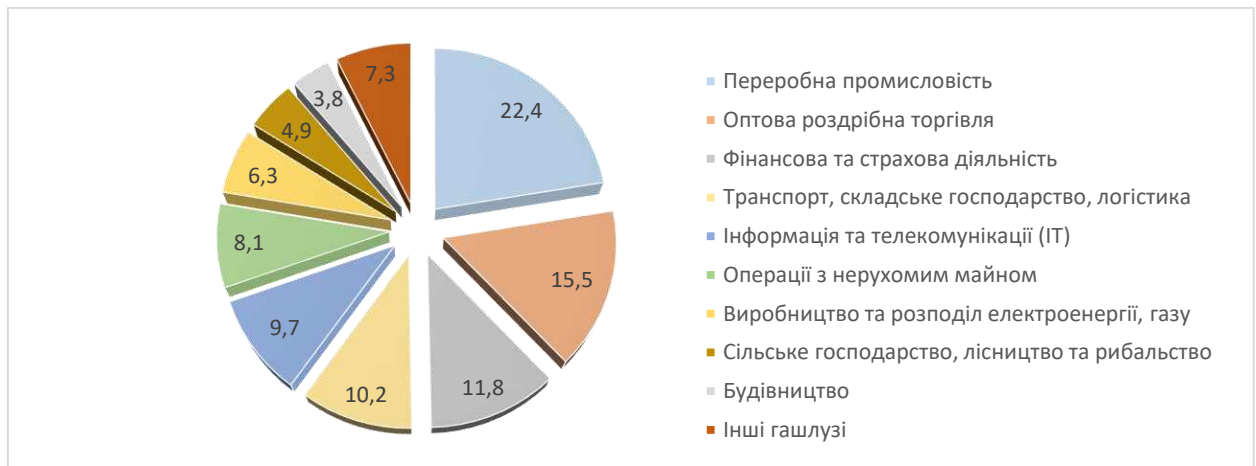

Рис. 2.2 - Структура ПІІ в Україні за видами економічної діяльності

Джерело: складено автором на основі даних Національного банку України та аналітичних матеріалів (2024–2025).

Географічна структура інвестицій характеризується домінуванням країн Європейського Союзу серед основних інвесторів, зокрема Кіпру, Нідерландів, Німеччини та Великої Британії. У 2024–2025 роках також спостерігалось зростання ролі США, що пов'язано з активізацією програм страхування воєнних ризиків та підтримкою інвестиційних проєктів. Водночас значна частка інвестицій, що надходять через офшорні юрисдикції, підтверджує вагомий роль зворотного інвестування у формуванні інвестиційних потоків. [20, с. 45-67]

Регіональний розподіл ПІІ в Україні залишається нерівномірним. Найбільші обсяги інвестицій традиційно концентруються у місті Києві та Дніпропетровській області, де зосереджені основні виробничі та фінансові активи транснаціональних корпорацій. Позитивну динаміку у 2024–2025 роках демонструють західні регіони, зокрема Львівська та Волинська області, що пов'язано з релокацією бізнесу та відносно безпечнішими умовами ведення господарської діяльності. Водночас східні та південні регіони зазнають суттєвого скорочення інвестиційної активності через високі воєнні ризики, що поглиблює міжрегіональні диспропорції економічного розвитку.

Таблиця 2.2

Основні канали впливу ПІІ на економіку України (2024–2025)

Канал	Позитивний вплив	Негативний вплив	Приклади/Дані 2025
Інвестиційний	Створення потужностей, модернізація	Репатріація прибутків	Реінвестований прибуток $\approx$ 2,38 млрд дол. США (2024)
Технологічний	Трансфер знань, підвищення продуктивності	Залежність від іноземних технологій	ІТ, цифрові платформи, стартапи
Глобальні ланцюги вартості (GVC)	Доступ до ринків, зростання експорту	Концентрація доданої вартості в headquarters	$\approx$ 60 % експорту промисловості проходить через GVC
Трудовий	Нові робочі місця, підвищення кваліфікації	Тиск на локальний бізнес	Переробна промисловість, логістика, ІТ
Соціально-екологічний	CSR, розвиток громад, освіта	Ризики екології, нерівномірний розвиток	Кластери у Львівській та Дніпропетровській областях

Джерело: складено автором на основі даних НБУ та UNCTAD World Investment Report 2025

Аналіз таблиці 2.2 показує, що позитивні ефекти ПІІ (створення робочих місць, трансфер технологій, участь у GVC) переважають, але негативні ризики (репатріація прибутків, концентрація доданої вартості в материнських компаніях, нерівномірність регіонального розвитку) залишаються актуальними. Особливо це стосується воєнного періоду, коли реінвестований прибуток (2,1–2,38 млрд дол. США у 2024) став основним каналом підтримки вже присутніх ТНК. За даними UNCTAD (World Investment Report 2025), глобальні ланцюги створення вартості охоплюють більшу частину світової торгівлі, а інвестиції в цифрову економіку — єдиний сектор зростання FDI (подвоєння вартості проєктів у 2024), при цьому технологічні компанії забезпечують понад 20 % доходів топ-100 ТНК. У 2024–2025 рр. посилюються тенденції nearshoring (наближення виробничих потужностей до споживача) та friendshoring (перенесення виробництва в політично дружні країни) через

геополітичну фрагментацію, що змінює традиційні GVC на більш регіональні. [21, с. 44-59]

Вплив повномасштабної війни на динаміку ПІІ виявився двояким. З одного боку, частина ТНК (наприклад, у харчовій промисловості, ритейлі та металургії) продемонструвала стійкість і продовжила операції. З іншого — нові інвестиції суттєво скоротилися через високі ризики. На тлі глобального падіння FDI на 11% у 2024 році (UNCTAD WIR 2025) Україна показала відносну стійкість завдяки реінвестуванню, але поступилася країнам, що уникли прямого конфлікту. У 2024–2025 рр. посилюються тенденції *nearshoring* та *friendshoring*: компанії переносять виробництво ближче до Європи, що створює потенціал для України як логістичного та виробничого хабу.

Прогноз на 2026-2027 роки передбачає поступове відновлення ПІІ за умови стабілізації економічної та політичної ситуації та реалізації реформ для покращення бізнес-клімату. Очікується, що ключовими секторами залучення інвестицій стануть інноваційні галузі, зелена енергетика, інформаційні технології та інфраструктурні проєкти. За умови зменшення воєнних ризиків, покращення інвестиційного клімату (індустріальні парки, податкові стимули, посилення захисту прав інвесторів) та активізації державно-приватного партнерства. [22, с. 15-32]

Отже, узагальнюючи результати аналізу, слід зазначити, що прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль у розвитку економіки України, однак їх динаміка характеризується нестабільністю та залежністю від зовнішніх факторів. У сучасних умовах ключовим джерелом інвестицій виступають вже присутні на ринку транснаціональні корпорації, тоді як залучення нових інвесторів залишається обмеженим. Перспективи зростання інвестиційної активності пов'язані із завершенням воєнного конфлікту, покращенням інституційного середовища та реалізацією реформ, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості країни. Це створить передумови для активізації діяльності транснаціональних корпорацій та посилення їх ролі

у відновленні національної економіки, що визначає стратегічну роль транснаціональних корпорацій як ключових агентів післявоєнної економічної трансформації України.

2.2. Оцінка впливу транснаціональних корпорацій на економіку України

У сучасних умовах розвитку економіки України транснаціональні корпорації (ТНК) відіграють системоутворюючу роль, формуючи основу інвестиційної, виробничої та зовнішньоекономічної діяльності. Їх діяльність забезпечує не лише приплив прямих іноземних інвестицій, але й сприяє модернізації виробничої бази, підвищенню продуктивності праці та розширенню експортного потенціалу країни. В умовах воєнного стану значення ТНК додатково посилюється, оскільки саме вони демонструють відносну стійкість, підтримуючи зайнятість, виробництво та валютні надходження.

Галузева структура діяльності транснаціональних корпорацій в Україні характеризується концентрацією у секторах, що мають високий експортний потенціал, інтегрованість у міжнародні ринки та відносну стійкість до кризових явищ. До таких належать металургійна, харчова, аграрна галузі, сектор споживчих товарів та інформаційно-комунікаційні технології. Кожен із цих секторів має специфічні особливості функціонування, що визначають характер впливу ТНК на економіку країни.

У металургійній галузі ключову роль відіграє компанія ArcelorMittal, представлена підприємством «АрселорМіттал Кривий Ріг». Її діяльність традиційно забезпечує значну частку валютних надходжень та зайнятості у регіоні. У 2025 році підприємство демонструвало відносну стабільність виробничих показників, зокрема обсяг виробництва сталі становив близько 1,69 млн т, що відображає часткове відновлення після кризового періоду у 2022-2023 роках. Водночас у 2026 році ситуація суттєво ускладнилася під

впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, серед яких ключовими стали різке зростання вартості енергоресурсів та запровадження механізму вуглецевого коригування імпорту в ЄС (СВАМ). Це призвело до зниження конкурентоспроможності української металургійної продукції на європейських ринках та змусило компанію перейти до політики оптимізації витрат і виробничих потужностей. Динаміка виробництва основних видів продукції підприємства у 2024–2025 роках відображена на рис. 2.3. [23]

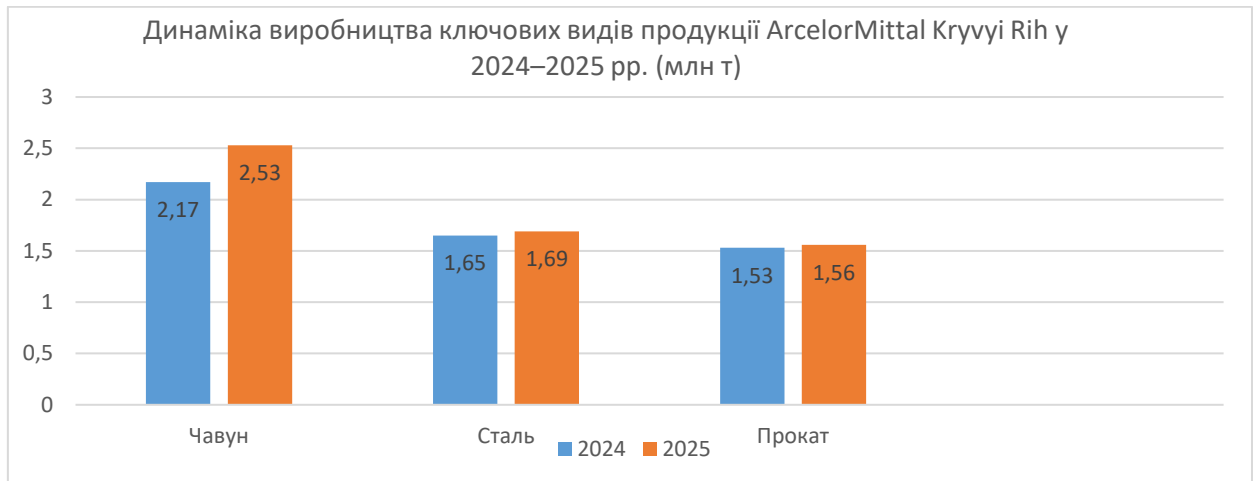

Рис. 2.3 - Динаміка виробництва ключових видів продукції ArcelorMittal Kryvyi Rih у 2024–2025 рр. (млн т)

Джерело: Дані компанії та GMK Center, 2026 р.

На відміну від металургії, харчова промисловість демонструє значно вищий рівень адаптивності та інвестиційної привабливості. Прикладом є діяльність компанії Nestlé, яка активно розвиває виробничі потужності в Україні. Реалізація інвестиційних проєктів, зокрема запуск нового підприємства у Волинській області, свідчить про довгострокову зацікавленість компанії у використанні України як виробничої бази. Загальний обсяг інвестицій оцінюється у 43 млн євро з перспективою збільшення до 70 млн євро до 2027 року. Важливою особливістю є висока експортна орієнтація виробництва, що дозволяє інтегрувати національну економіку у глобальні ланцюги створення вартості та підвищує її зовнішньоекономічну стійкість. [24]

Значний вплив на економіку здійснюють транснаціональні корпорації у секторі споживчих товарів. Зокрема, діяльність системи компанії Coca-Cola характеризується високим мультиплікативним ефектом, оскільки охоплює не лише виробництво, але й широку мережу постачальників, логістичних операторів та дистриб'юторів. У 2024 році система компанії підтримувала близько 31,7 тис. робочих місць по ланцюжку постачань, а додана вартість, створена в економіці України, становила приблизно 19,1 млрд грн. Високий рівень локалізації закупівель сприяє розвитку суміжних галузей, зокрема аграрного сектору та харчової промисловості. Таким чином, вплив ТНК у цьому сегменті виходить за межі прямої економічної діяльності, формуючи комплексний ефект для господарської системи. [25]

Аграрний сектор та логістика залишаються стратегічно важливими напрямками діяльності транснаціональних корпорацій. Компанія Cargill здійснює значні інвестиції у розвиток інфраструктури, включаючи елеватори та портові термінали, що забезпечує ефективне функціонування експортно-орієнтованих ланцюгів постачання. В умовах зміни логістичних маршрутів та підвищених ризиків, пов'язаних із воєнними діями, участь ТНК у розвитку інфраструктури набуває критичного значення для збереження експортного потенціалу країни. [26]

Вагомий внесок у формування державних фінансів здійснюють транснаціональні корпорації тютюнової галузі. Компанія Philip Morris International є одним із найбільших платників податків, що забезпечує значні надходження до бюджету за рахунок акцизних платежів. У 2025 році компанія забезпечила податкові надходження на рівні близько 58,5 млрд грн. Однак галузь стикається з рядом викликів, зокрема посиленням регуляторного тиску та зростанням нелегального ринку, що впливає на ефективність її функціонування. [27]

Особливе місце у структурі діяльності ТНК займає сектор інформаційно-комунікаційних технологій. Його розвиток відображає глобальний перехід до економіки знань, у якій ключовим ресурсом виступає

людський капітал. Міжнародні компанії, такі як Microsoft, Oracle, EPAM, SoftServe, а також великі аутсорсингові фірми забезпечують експорт ІТ-послуг на рівні 6,66 млрд дол. США у 2025 році. Їх діяльність сприяє розвитку високотехнологічного сегмента економічної системи України, забезпечуючи експорт послуг, створення висококваліфікованих робочих місць та впровадження інновацій. Висока стійкість ІТ-сектору до кризових явищ пояснюється його низькою залежністю від фізичної інфраструктури та орієнтацією на глобальний ринок.

Узагальнення характеристик діяльності провідних транснаціональних корпорацій в Україні наведено у табл. 2.3, яка відображає їх галузеву спеціалізацію, основні напрями впливу, регіональну присутність та ключові виклики сучасного періоду.

Таблиця 2.3

Основні транснаціональні корпорації в Україні та їх вплив на економіку

Корпорація	Сектор	Основний вплив	Регіональна присутність	Виклики 2025–2026
ArcelorMittal	Металургія	Експорт, зайнятість, модернізація	Дніпропетровськ а обл.	Енергетична криза, СВАН, зниження потужностей
Nestlé	Харчова промисловість	Інвестиції, експорт, технології	Львівська, Волинська обл.	Воєнні ризики, логістика
Coca-Cola	Споживчі товари	Логістика, ринок, зайнятість	Національний рівень	Перебої постачання, витрати
Cargill	АПК, логістика	Експорт, інфраструктура	Порти, центр, південь	Ризики Чорного моря
Philip Morris	Тютюнова промисловість	Податки, виробництво	Львівська обл.	Регуляторний тиск, нелегальний ринок
Microsoft, Oracle, EPAM, SoftServe	ІТ	Експорт послуг, цифровізація	Київ, Львів	Релокація кадрів

Джерело: складено автором на основі відкритих даних компаній, GMK Center та VoxUkraine (2025–2026).

Аналіз представлених у табл. 2.4 кількісних показників свідчить про значний внесок ТНК у розвиток господарської системи. Вони забезпечують формування податкових надходжень, створення робочих місць, залучення

інвестицій та розвиток експортного потенціалу. Разом з тим структура цього впливу є неоднорідною та залежить від галузевої специфіки. Також наведені приклади діяльності окремих транснаціональних корпорацій дозволяють оцінити їх вплив на мікрорівні. При цьому для комплексного розуміння ролі ТНК доцільно проаналізувати їх вплив на макроекономічні показники України.

Таблиця 2.4

Ключові показники діяльності провідних транснаціональних корпорацій в Україні (2024–2025 рр.)

Компанія/Сектор	Показник (одиниця виміру)	Значення	Рік
Philip Morris International	Податкові надходження (млрд грн)	58,5	2025
Coca-Cola система	Підтримувані робочі місця (тис. осіб)	31,7	2024
Coca-Cola система	Додана вартість по ланцюжку (млрд грн)	19,1	2024
Nestlé	Інвестиції в Україну (млрд грн)	9,5	2025
Nestlé	Інвестиції в нову фабрику Смолигів (млн €)	43 (план до 70)	2025–2027
ArcelorMittal Kryvyi Rih	Виробництво сталі (млн т)	1,69	2025
ArcelorMittal Kryvyi Rih	Податкові надходження (млрд грн, оцінка)	8,5	2025
IT-сектор (EPAM, SoftServe, Microsoft, Oracle тощо)	Експорт IT-послуг (млрд дол. США)	6,66	2025

Джерело: складено автором на основі звітів компаній, GMK Center, НБУ та Держстату.

Таким чином, встановлено, що найбільший внесок ТНК спостерігається у сферах, орієнтованих на експорт та інтеграцію у глобальні ринки. При цьому галузі з високою доданою вартістю залишаються менш залученими до іноземного капіталу, що свідчить про наявність структурних дисбалансів в економіці. Галузевий аналіз діяльності транснаціональних корпорацій в Україні свідчить про їх високу адаптивність до кризових умов та здатність забезпечувати стабільність ключових секторів економіки. Найбільш стійкими виявляються галузі з високою експортною орієнтацією та глобальною

інтегрованістю, зокрема ІТ та харчова промисловість. Водночас капіталомісткі галузі, такі як металургія, залишаються більш вразливими до зовнішніх шоків. Це підтверджує структурну залежність економіки України від світових ринків.

Для більш глибокого розуміння масштабів та механізмів впливу транснаціональних корпорацій доцільно перейти від галузевого аналізу до інвестиційного аспекту їх діяльності. Основою економічної діяльності транснаціональних корпорацій в Україні є прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які визначають масштаби їх присутності, структуру виробництва та характер впливу на національну економіку. За оцінками міжнародних організацій, у світі функціонує понад 80 тис. ТНК, які контролюють близько 800 тис. закордонних філій. Сукупні активи цих компаній перевищують десятки трильйонів доларів США, а обсяги міжнародного виробництва та торгівлі формують значну частину світового ВВП. Основним каналом економічного впливу ТНК на національну економіку є прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які формують основу довгострокового економічного розвитку. Станом на кінець 2021 року накопичений обсяг ПІІ в Україні становив 65,75 млрд дол. США, однак унаслідок воєнних дій, макроекономічної нестабільності та відтоку капіталу до кінця 2024 року цей показник скоротився до 54,57 млрд дол. США.

Аналіз щорічних потоків інвестицій демонструє зниження інвестиційної активності. У 2023 році приплив ПІІ становив близько 4,2–4,4 млрд дол. США, причому понад 70 % формували реінвестовані прибутки вже присутніх на ринку компаній. У 2024 році обсяг інвестицій скоротився до 3,33 млрд дол. США, а чистий притік був мінімальним через активну репатріацію прибутків. У 2025 році спостерігається подальше зниження до рівня близько 2,5–2,6 млрд дол. США. Це свідчить про те, що нові інвестори займають вичікувальну позицію, тоді як основну роль відіграють уже інтегровані в економіку ТНК.

Галузева структура інвестицій транснаціональних корпорацій відображає їх стратегічні інтереси та специфіку економічного середовища. Найбільша концентрація капіталу спостерігається у сферах інформаційних технологій, агропромислового комплексу, торгівлі та енергетики. Така

структура є типовою для країн із транзитивною економікою, де ТНК орієнтуються на галузі з відносно швидкою окупністю інвестицій, стабільним попитом та експортним потенціалом. ІТ-сектор є одним із найбільш привабливих напрямів для іноземного капіталу завдяки високому рівню людського капіталу та глобальній інтегрованості. Він забезпечує стабільні валютні надходження та формує основу для переходу до економіки знань. Агропромисловий комплекс, у свою чергу, залишається стратегічно важливим через наявність значних природних ресурсів і конкурентних переваг України на світових ринках продовольства. У сфері торгівлі ТНК сприяють модернізації інфраструктури, розвитку логістики та впровадженню сучасних стандартів обслуговування.

Структурний розподіл діяльності транснаціональних корпорацій за секторами економіки представлений на рис. 2.4, що дозволяє наочно оцінити домінуючі напрями їх функціонування.

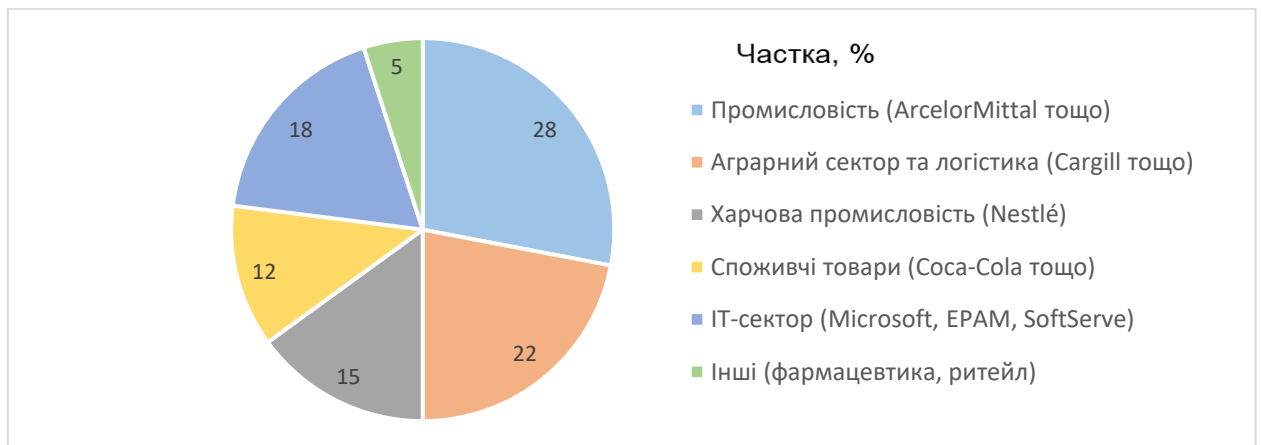

Рис. 2.4 – Структура діяльності транснаціональних корпорацій в Україні за секторами економіки у 2024 році

Джерело: складено автором на основі даних НБУ, Держстату та VoxUkraine.

Необхідно також враховувати регіональний аспект діяльності ТНК. Їх інвестиції часто концентруються у найбільш економічно розвинених регіонах або тих, що мають вигідне логістичне розташування. Це може призводити до посилення регіональних диспропорцій, оскільки менш розвинені території залишаються поза основними потоками іноземного капіталу. З іншого боку, реалізація великих інвестиційних проєктів у окремих регіонах сприяє їх

економічному розвитку, створенню робочих місць та покращенню інфраструктури.

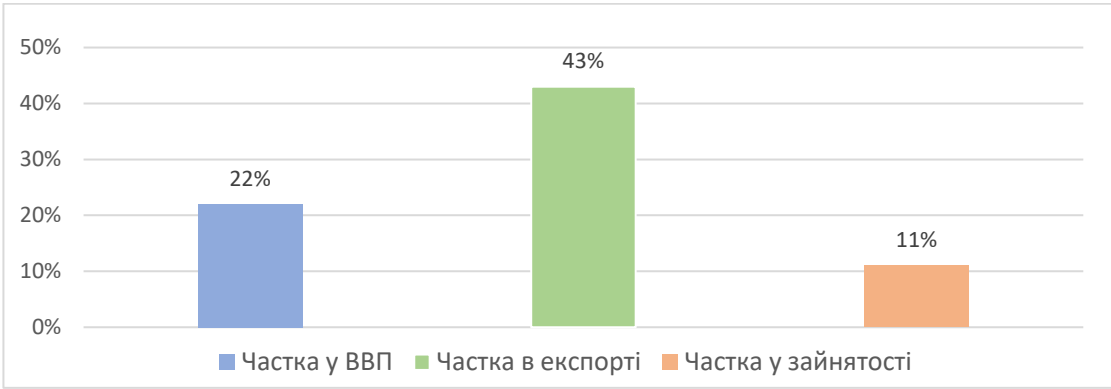

Рис. 2.5 – Внесок ТНК у ключові макроекономічні показники

Джерело: узагальнено на основі даних НБУ, Держстату, VoxUkraine, 2024–2025.

Як видно з рис. 2.5, транснаціональні корпорації формують вагомий внесок у ключові макроекономічні показники. Частка підприємств з іноземним капіталом у ВВП становить близько 20–25 %, у загальному експорті — 35–45 %, а у формальній зайнятості — близько 10–12 %. Це свідчить про їх системну роль у функціонуванні національної економіки. [28]

Рис. 2.6. Частка ТНК у експорті України (2018–2024 рр.)

Джерело: узагальнено на основі даних НБУ, Держстату, VoxUkraine, 2018–2024 рр.

Важливим напрямом впливу є зовнішня торгівля. Як показано на рис. 2.6, частка ТНК у структурі експорту має тенденцію до зростання, що пояснюється їх здатністю адаптуватися до кризових умов, диверсифікувати логістичні маршрути та забезпечувати стабільність поставок. Це особливо важливо в умовах воєнної економіки, коли багато національних підприємств

стикаються з обмеженнями у доступі до зовнішніх ринків. Суттєвим є і вплив на ринок праці. ТНК забезпечують зайнятість для 1,0–1,2 млн осіб, а рівень заробітної плати на таких підприємствах перевищує середній по економіці на 25–30 %. Крім того, вони активно інвестують у навчання персоналу, що сприяє розвитку людського капіталу та підвищенню кваліфікації робочої сили (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Вплив транснаціональних корпорацій на ринок праці

Показник	Значення
Кількість зайнятих	1,0–1,2 млн осіб (10–12% формальної зайнятості)
Рівень оплати праці	на 25–30% вищий
Продуктивність праці на	30–50 % вища
Інвестиції в навчання	значні

Джерело: узагальнено на основі даних Держстату, НБУ та аналітики (2024–2025).

Діяльність транснаціональних корпорацій супроводжується значним мультиплікативним ефектом. Інвестиції ТНК стимулюють розвиток суміжних галузей — транспорту, логістики, фінансових послуг, будівництва. За оцінками міжнародних організацій, 1 долар ПІІ може генерувати до 1,5–2 доларів приросту ВВП, що підтверджує їх вагомий роль у економічному зростанні. Разом з тим, вплив ТНК не є однозначно позитивним. Як узагальнено в табл. 2.6, поряд із перевагами існують і суттєві ризики. До них належать репатріація прибутків, використання трансфертного ціноутворення, залежність від рішень материнських компаній, а також витіснення національних виробників. Особливо актуальною є проблема BEPS (erosion of tax base and profit shifting), яка призводить до зменшення податкових надходжень. [29]

Таблиця 2.6

Оцінка впливу ТНК на економіку України

Позитивні ефекти	Негативні ефекти
Притік інвестицій	Репатріація прибутків
Створення робочих місць	Трансфертне ціноутворення та BEPS

Продовження таблиці 2.6

Позитивні ефекти	Негативні ефекти
Трансфер технологій	Витіснення локальних виробників
Розвиток експорту	Залежність від рішень материнських компаній
Мультиплікативний ефект	Концентрація доданої вартості за кордоном

Джерело: складено автором

Крім того, у країнах із транзитивною економікою ТНК часто концентрують діяльність у секторах із швидкою окупністю, таких як торгівля та споживчі товари, тоді як інвестиції у високотехнологічні галузі залишаються обмеженими. Це може стримувати структурну модернізацію економіки та закріплювати її сировинну спеціалізацію.

В умовах глобальних змін особливого значення набуває екологічний аспект діяльності транснаціональних корпорацій. Міжнародні компанії дедалі більше орієнтуються на принципи сталого розвитку, впроваджують екологічно чисті технології та дотримуються міжнародних стандартів охорони довкілля. Для України це створює можливості модернізації виробництва та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Водночас виконання екологічних вимог потребує значних інвестицій, що може бути складним для окремих галузей, зокрема металургії. [30, с. 112]

Суттєвим аспектом є вплив транснаціональних корпорацій на зовнішньоекономічну діяльність країни. Завдяки розвиненим міжнародним мережам збуту та логістики ТНК забезпечують вихід української продукції на нові ринки, сприяють диверсифікації експорту та зменшенню залежності від окремих торговельних партнерів. Це особливо важливо в умовах геополітичної нестабільності та зміни традиційних торговельних маршрутів. Разом з тим, значна частка експорту, що здійснюється через ТНК, може знижувати рівень контролю національної економіки над зовнішньоекономічними потоками.

У контексті фінансової стабільності держави важливо відзначити роль ТНК як джерела валютних надходжень. Їх діяльність забезпечує приплив іноземної валюти через експорт продукції та послуг, що позитивно впливає на

платіжний баланс країни. Водночас репатріація прибутків може частково нівелювати цей ефект, зменшуючи чистий приплив капіталу. Це підкреслює необхідність формування ефективної податкової та інвестиційної політики, спрямованої на утримання частини прибутків у національній економіці.

Історичний досвід свідчить, що активне проникнення ТНК в економіку України розпочалося у 1990-х роках, коли іноземні компанії зайняли ключові сегменти споживчого ринку, зокрема харчову, тютюнову та безалкогольну промисловість. Надалі їх присутність лише посилювалася, що призвело до високого рівня конкуренції та домінування міжнародних брендів у низці галузей. [31, с. 45-67]

У середньостроковій перспективі очікується поступове відновлення інвестиційної активності. За умови стабілізації безпекової ситуації, покращення інституційного середовища та реалізації реформ, обсяг ПІІ може зрости до 4–6 млрд дол. США щорічно (рис. 2.7). Важливу роль у цьому процесі відіграватимуть індустріальні парки, податкові стимули та заходи з підвищення прозорості бізнес-середовища.

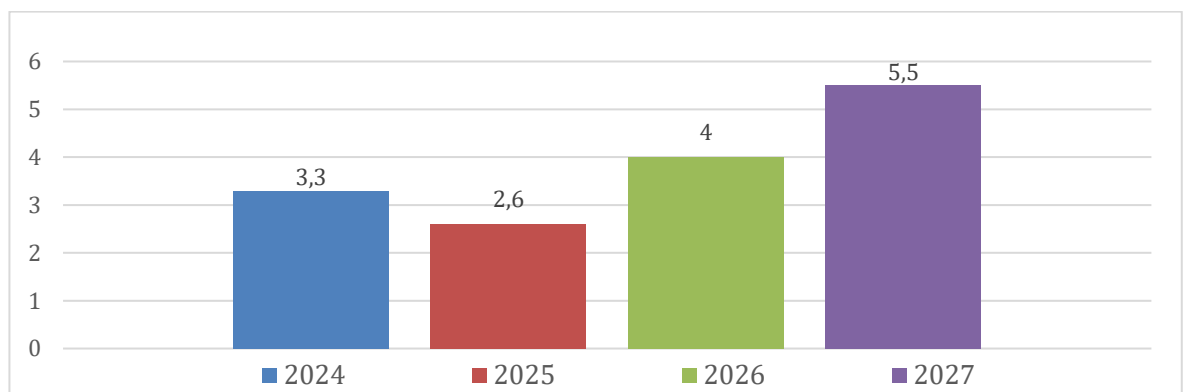

Рис. 2.7. Прогноз динаміки ПІІ в Україні на 2025-2027рр.

Джерело: складено автором на основі даних НБУ та оцінок міжнародних фінансових організацій.

Важливим аспектом оцінки економічного впливу транснаціональних корпорацій є їх роль у технологічній модернізації національної економіки. У сучасних умовах глобальної конкуренції саме інновації та знання виступають ключовими факторами економічного зростання. ТНК, володіючи значними фінансовими ресурсами та доступом до передових технологій, сприяють

впровадженню сучасних виробничих процесів, цифрових рішень та інноваційних управлінських практик. Це дозволяє підвищувати ефективність виробництва, скорочувати витрати та покращувати якість продукції. Водночас для України характерною залишається проблема обмеженого технологічного трансферу. Часто іноземні компанії локалізують лише окремі етапи виробництва з невисокою доданою вартістю, залишаючи науково-дослідну діяльність та ключові інноваційні процеси у країнах базування. Це обмежує можливості формування повноцінної інноваційної екосистеми та знижує довгостроковий ефект від діяльності ТНК. [32, с. 89-104]

У цьому контексті особливого значення набуває концепція переходу до інноваційного типу розвитку економіки. Сучасна «економіка знань» передбачає домінування інформації, інтелектуального капіталу та високих технологій як основних факторів виробництва. Для України це означає необхідність переорієнтації з експортно-сировинної моделі на модель, що базується на розвитку ІТ-сектору, наукоємних виробництв та інноваційної інфраструктури. Саме ТНК можуть виступати каталізаторами таких змін за умови створення відповідного інституційного середовища.

Окремої уваги потребує вплив транснаціональних корпорацій на конкурентне середовище. З одного боку, їх присутність стимулює конкуренцію, змушуючи національні підприємства підвищувати ефективність, впроваджувати інновації та покращувати якість продукції. З іншого боку, значні фінансові ресурси, доступ до дешевшого капіталу та сильні бренди створюють нерівні умови конкуренції. Це може призводити до витіснення вітчизняних виробників, особливо у сегментах споживчих товарів. Важливо також враховувати інституційний аспект діяльності ТНК. Ефективність їх функціонування значною мірою залежить від якості державного регулювання, рівня захисту прав власності, стабільності податкового законодавства та прозорості бізнес-середовища. У країнах із транзитивною економікою, до яких належить Україна, недостатній рівень інституційного розвитку може знижувати позитивний ефект від іноземних

інвестицій та сприяти виникненню таких явищ, як виведення прибутків у офшорні юрисдикції. [33, с. 590]

Суттєвим є також регіональний аспект діяльності транснаціональних корпорацій. Інвестиції ТНК нерівномірно розподіляються по території країни, концентруючись переважно у великих економічних центрах, таких як Київ, Львів, Дніпро та інші промислово розвинені регіони. Це сприяє посиленню регіональних диспропорцій та нерівномірності економічного розвитку. При цьому розвиток індустріальних парків та спеціальних економічних зон може стати ефективним інструментом залучення інвестицій у менш розвинені регіони.

Оцінюючи довгостроковий вплив ТНК, доцільно враховувати їх роль у формуванні глобальних ланцюгів створення вартості. Участь України в таких ланцюгах дозволяє інтегруватися у світову економіку, розширювати експортні можливості та підвищувати рівень спеціалізації. Проте на сучасному етапі Україна переважно займає нижчі ланки цих ланцюгів, що характеризуються низькою доданою вартістю. Завданням державної політики є поступовий перехід до більш високотехнологічних сегментів. Поряд із цим, важливим є фінансовий аспект діяльності транснаціональних корпорацій. Значні обсяги капіталу, які контролюються ТНК, дозволяють їм впливати на валютний ринок, платіжний баланс та фінансову стабільність країни. З одного боку, приплив іноземного капіталу сприяє зміцненню національної валюти та покращенню платіжного балансу. З іншого — репатріація прибутків може створювати додатковий тиск на валютний ринок.

В умовах післявоєнного відновлення економіки України роль транснаціональних корпорацій лише зростатиме. Вони можуть виступати ключовими інвесторами у відбудові інфраструктури, розвитку промисловості та модернізації економіки. Водночас ефективність цього процесу залежатиме від здатності держави сформувати сприятливі умови для інвестування, забезпечити прозорість регуляторної політики та мінімізувати корупційні ризики. [34, с. 1-18]

Отже, транснаціональні корпорації відіграють визначальну роль у розвитку економіки України, забезпечуючи приплив інвестицій, технологічний трансфер, зайнятість населення та інтеграцію у глобальні економічні процеси. Їх діяльність формує значний мультиплікативний ефект, сприяє підвищенню продуктивності праці та розвитку суміжних галузей. Однак вплив ТНК є неоднозначним і супроводжується низкою ризиків, зокрема репатріацією прибутків, нерівними умовами конкуренції, обмеженим рівнем технологічного трансферу та залежністю від стратегічних рішень материнських компаній. У зв'язку з цим ключовим завданням державної економічної політики є формування ефективного механізму регулювання діяльності транснаціональних корпорацій, спрямованого на максимізацію позитивних ефектів та мінімізацію негативних наслідків. У середньо- та довгостроковій перспективі саме поєднання іноземного капіталу, розвитку національного бізнесу та інноваційної трансформації економіки може забезпечити стійке економічне зростання України та її конкурентоспроможність у глобальному середовищі.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ

У сучасних умовах післявоєнного відновлення ефективна взаємодія з транснаціональними корпораціями є одним із ключових чинників економічної трансформації України. Аналіз, проведений у другому розділі, показав, що попри значний потенціал ТНК їх внесок стримується низкою системних проблем: високою часткою round-tripping інвестицій (до 30–38 %), обмеженим технологічним трансфером, концентрацією інвестицій у низькотехнологічних секторах, значною репатріацією прибутків та регіональними диспропорціями. Сучасна модель співпраці має переважно екстенсивний характер і потребує переходу від простого залучення капіталу до селективної політики, орієнтованої на якість інвестицій, локалізацію виробництва та глибоку інтеграцію в глобальні ланцюги створення вартості.

Сучасна модель взаємодії України з ТНК орієнтована переважно на кількісне залучення іноземного капіталу, а не на підвищення ефективності його використання. Такий підхід не забезпечує формування довгострокових конкурентних переваг і не сприяє глибокій структурній модернізації економіки. Відсутність комплексної державної стратегії співпраці з ТНК призводить до фрагментарності інвестиційної політики, недостатньої координації між державними органами та підвищеного рівня регуляторної невизначеності для інвесторів. У результаті спостерігається нерівномірність розподілу інвестицій, обмежений технологічний трансфер, висока частка репатріації прибутків та слабка інтеграція національних підприємств у глобальні ланцюги створення вартості. Тому особливо актуальним є перехід від політики простого залучення ПІІ до політики підвищення якості та ефективності використання іноземного капіталу. [35, с. 800]

Одним із ключових напрямів удосконалення співпраці є формування стабільного, прозорого та передбачуваного інституційного середовища. Це передбачає забезпечення прозорості регуляторної політики, посилення правового захисту інвесторів, гармонізацію національного законодавства з

європейськими стандартами (зокрема, Директивами ЄС щодо screening інвестицій), підвищення ефективності судової системи та зниження корупційних ризиків. Важливу роль відіграє подальша цифровізація державного управління — впровадження електронних сервісів для реєстрації бізнесу, адміністрування податків та отримання дозволів. Доцільним є створення ефективної системи супроводу інвесторів за принципом «єдиного вікна» (одного координаційного центру), що надаватиме комплексну підтримку ТНК на всіх етапах реалізації проєктів — від ідеї до запуску виробництва. [36, с. 376]

Значний потенціал для України містить використання міжнародного досвіду. Країни Центральної та Східної Європи (Польща, Румунія, Чехія) досягли високих результатів завдяки поєднанню податкових стимулів, активному розвитку індустріальних парків та цілеспрямованій державній підтримці пріоритетних інвесторів. Польща, наприклад, стабільно залучає понад 10 млрд дол. США ПІІ на рік. Адаптація найкращих практик цих країн з урахуванням українських реалій (воєнні ризики, необхідність зеленої трансформації та євроінтеграції) може суттєво підвищити ефективність інвестиційної політики.

Одним із пріоритетних напрямів є стимулювання інвестицій у високотехнологічні та інноваційні галузі. Залучення ТНК до розвитку ІТ-сектору, машинобудування, відновлювальної енергетики, фармацевтики та переробної промисловості дозволить здійснити необхідну структурну трансформацію економіки. При цьому особлива увага має приділятися розвитку науково-дослідної діяльності та локалізації виробництва з високою доданою вартістю. Важливим інструментом у цьому процесі є подальший розвиток індустріальних парків та спеціальних економічних зон. Їх ефективне функціонування сприятиме не тільки залученню інвестицій, а й створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури та зменшенню регіональних диспропорцій. [37, с. 528]

Важливим напрямом підвищення ефективності співпраці є поглиблення локалізації виробництва. Це передбачає активне залучення національних підприємств до ланцюгів постачань ТНК, що дозволить збільшити частку доданої вартості, яка залишається в Україні. Для реалізації цього підходу необхідна комплексна програма підтримки локальних постачальників, яка включатиме навчання, сертифікацію за міжнародними стандартами, технічну допомогу та фінансову підтримку. Паралельно потрібно удосконалити державне регулювання діяльності ТНК, зокрема посилити контроль за трансфертним ціноутворенням та запобігти розмиванню податкової бази (BEPS). Такі заходи сприятимуть збільшенню бюджетних надходжень і підвищенню загальної ефективності використання іноземного капіталу.

Таблиця 3.1

Основні проблеми та напрями удосконалення співпраці з ТНК

Проблема	Характеристика	Напрямок удосконалення
Нерівномірність інвестицій	Концентрація у сировинних та торговельних галузях	Стимулювання інвестицій у високотехнологічні сектори
Обмежений технологічний трансфер	Локалізація низькотехнологічних процесів	Розвиток R&D та інноваційної діяльності
Репатріація прибутків	Виведення капіталу за кордон	Податкове регулювання та контроль ТЦУ
Регіональні диспропорції	Концентрація інвестицій у великих містах	Розвиток індустріальних парків у регіонах
Слабка інтеграція бізнесу	Обмежена участь у глобальних ланцюгах	Розвиток локальних постачальників

Джерело: складено автором

Ефективне удосконалення співпраці з ТНК неможливе без формування цілісної державної стратегії. Така стратегія повинна визначати пріоритетні галузі, встановлювати чіткі критерії відбору інвесторів, передбачати механізми оцінки ефективності проєктів та систему моніторингу. Особливу увагу слід приділити селективній інвестиційній політиці, яка передбачає

пріоритетну підтримку проєктів з високим рівнем технологічності, локалізації та соціально-економічного ефекту. [38, р. 402]

Подальше вдосконалення співпраці потребує застосування комплексного підходу, що поєднує економічні, інституційні та організаційні інструменти державного впливу.

Таблиця 3.2

Інструменти державного впливу

Інструмент	Сутність	Очікуваний ефект
Податкові стимули	Пільги, зниження ставок, амортизація	Залучення інвестицій
Контроль ТЦУ	Регулювання трансфертних цін	Збільшення податкових надходжень
Індустріальні парки	Спеціальні умови для бізнесу	Регіональний розвиток
PPP (державно-приватне партнерство)	Спільні проєкти	Розвиток інфраструктури
Інноваційна підтримка	Фінансування R&D	Технологічний розвиток

Джерело: складено автором на основі: OECD Guidelines for Multinational Enterprises, 2023; UNCTAD World Investment Report 2025

Як видно з таблиці 3.2, поєднання цих інструментів дозволяє не лише залучати іноземний капітал, але й суттєво підвищувати ефективність його використання. Важливим аспектом є забезпечення прозорості діяльності ТНК відповідно до міжнародних стандартів, зокрема рекомендацій OECD щодо BEPS. [39, с. 112-145]

Окремої уваги заслуговує розвиток людського капіталу. Наявність кваліфікованої робочої сили є одним із вирішальних факторів прийняття інвестиційних рішень ТНК. Тому необхідно посилити взаємодію між бізнесом, державою та вищими навчальними закладами через дуальну освіту, програми стажування, адаптацію навчальних програм до потреб ринку та створення спільних R&D-центрів. Також актуальним залишається стимулювання повернення висококваліфікованих спеціалістів з-за кордону.

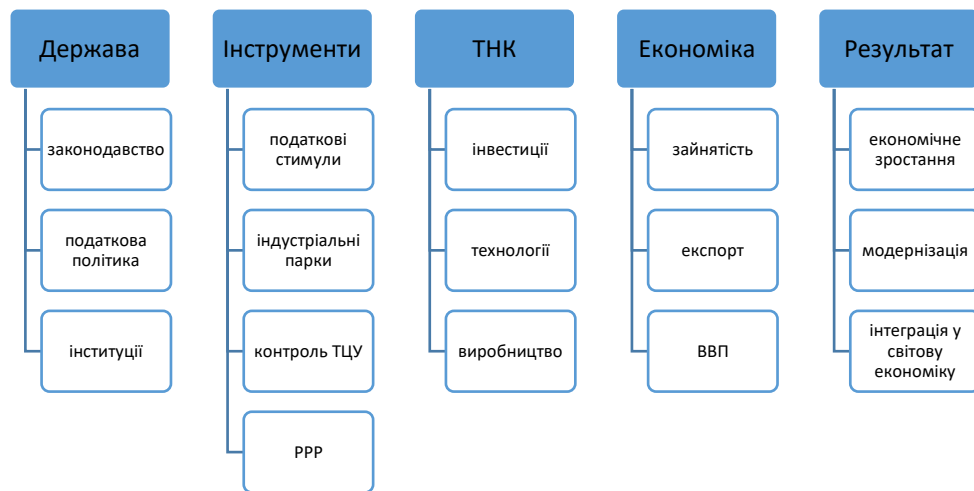

Рис. 3.1 – Механізм удосконалення співпраці України з ТНК

Джерело: розроблено автором

Як представлено на рисунку 3.1, запропонований механізм відображає взаємозв'язок між інструментами державного регулювання та кінцевими макроекономічними результатами (зростання ВВП, зайнятості, експорту та рівня технологічного розвитку). [40, с. 22-39]

Подальший розвиток співпраці з ТНК тісно пов'язаний із процесами післявоєнного відновлення. Очікується, що транснаціональні корпорації відіграватимуть ключову роль у фінансуванні інфраструктурних проєктів, модернізації промисловості, розвитку зеленої енергетики та цифрової економіки. Водночас післявоєнний період супроводжується підвищеними ризиками. У цих умовах критично важливим є розширення механізмів страхування воєнних ризиків за участю міжнародних фінансових організацій, а також активне використання можливостей програми Ukraine Facility та інших ініціатив ЄС і США. [41, с. 896]

Отже, удосконалення співпраці України з транснаціональними корпораціями має базуватися на системному та комплексному підході. Перехід від екстенсивної до селективної моделі, розвиток інституційного середовища, стимулювання інновацій, поглиблення локалізації, інтеграція національного бізнесу в глобальні ланцюги створення вартості та розвиток людського капіталу — ось ключові напрями такої політики. Формування збалансованої моделі взаємодії з ТНК, яка враховуватиме як інтереси

іноземних інвесторів, так і національні економічні пріоритети, стане важливим фактором стійкого економічного зростання, структурної модернізації та успішної інтеграції України у глобальну економічну систему.

ВИСНОВОК

У результаті проведеного дослідження було проаналізовано особливості діяльності транснаціональних корпорацій в економіці України, визначено їх вплив на соціально-економічний розвиток держави та обґрунтовано основні напрями удосконалення співпраці України з ТНК в сучасних умовах.

У першому розділі дипломної роботи було розглянуто теоретичні засади функціонування транснаціональних корпорацій, визначено їх економічну сутність, основні ознаки та особливості діяльності в умовах глобалізації. Встановлено, що ТНК є ключовими суб'єктами світової економіки, які формують значну частину міжнародних потоків капіталу, технологій та товарів. Досліджено основні форми та механізми діяльності транснаціональних корпорацій, а також їх роль у процесах глобальної економічної інтеграції. Визначено, що головними каналами впливу ТНК на національну економіку є прямі іноземні інвестиції, трансфер технологій, участь у глобальних ланцюгах створення вартості, розвиток міжнародної торгівлі та ринку праці. Разом із позитивними ефектами діяльність ТНК супроводжується певними ризиками, серед яких репатріація прибутків, трансфертне ціноутворення, посилення залежності національної економіки від іноземного капіталу та витіснення локальних виробників.

У другому розділі було здійснено аналіз діяльності транснаціональних корпорацій в економіці України та досліджено динаміку прямих іноземних інвестицій у 2015–2025 роках. Встановлено, що обсяги ПІІ характеризуються значною нестабільністю та високою залежністю від зовнішніх і внутрішніх економічних факторів. Найбільш негативний вплив на інвестиційну активність мало повномасштабне військове вторгнення російської федерації у 2022 році, що призвело до різкого скорочення припливу іноземного капіталу. У 2023–2025 роках інвестиційна активність частково відновлювалася переважно за рахунок реінвестованого прибутку вже присутніх на ринку транснаціональних корпорацій.

Проведений аналіз показав, що найбільша концентрація діяльності ТНК в Україні спостерігається у металургії, харчовій промисловості, аграрному секторі, сфері споживчих товарів та інформаційно-комунікаційних технологіях. Доведено, що транснаціональні корпорації забезпечують значний внесок у формування ВВП, експортного потенціалу, валютних надходжень та зайнятості населення. Особливу роль ТНК відіграють у розвитку ІТ-сектору, модернізації виробництва та інтеграції України у глобальні ланцюги створення вартості.

Разом із позитивними результатами було виявлено низку проблем, які стримують ефективність діяльності транснаціональних корпорацій в Україні. До основних із них належать висока частка round-tripping інвестицій, значна репатріація прибутків, нерівномірний регіональний розподіл інвестицій, обмежений рівень технологічного трансферу, залежність від рішень материнських компаній та недостатня інтеграція національних підприємств у глобальні виробничі ланцюги. Встановлено, що інвестиції ТНК переважно концентруються у секторах із швидкою окупністю та відносно низькою доданою вартістю, тоді як високотехнологічні галузі залишаються недостатньо розвиненими.

У третьому розділі було обґрунтовано основні напрями удосконалення співпраці України з транснаціональними корпораціями. Визначено необхідність переходу від екстенсивної моделі залучення іноземного капіталу до селективної політики, орієнтованої на якість інвестицій, розвиток високотехнологічних секторів та підвищення рівня локалізації виробництва. Доведено, що ключовими умовами підвищення ефективності співпраці є формування стабільного інституційного середовища, забезпечення прозорості державної політики, вдосконалення судової системи, гармонізація законодавства з європейськими стандартами та зниження корупційних ризиків.

У роботі встановлено, що важливими напрямами державної політики мають стати розвиток індустріальних парків, стимулювання інвестицій у

інноваційні галузі, підтримка локальних постачальників, посилення контролю за трансфертним ціноутворенням та розвиток державно-приватного партнерства. Особливу увагу приділено необхідності розвитку людського капіталу через взаємодію бізнесу, держави та закладів освіти, а також створення умов для повернення висококваліфікованих спеціалістів.

У результаті дослідження зроблено висновок, що транснаціональні корпорації відіграють стратегічно важливу роль у розвитку економіки України та можуть стати одним із ключових чинників післявоєнного відновлення держави. Їх діяльність сприяє модернізації виробництва, розвитку експорту, впровадженню інновацій та інтеграції України у світову економіку. Водночас ефективність співпраці з ТНК значною мірою залежить від здатності держави сформувати сприятливе інституційне середовище, забезпечити баланс між інтересами іноземних інвесторів і національної економіки та реалізувати політику структурної модернізації. Саме комплексне поєднання іноземного капіталу, розвитку національного бізнесу та інноваційної трансформації економіки може забезпечити стійке економічне зростання України у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврищук А.С., ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ. Ірпінь. 2025
2. Савчук В. П., Роль транснаціональних корпорацій у глобальній економіці. 2024
3. Філіпенко А. С., Транснаціональні корпорації: теорія та практика міжнародного бізнесу. Київ. 2022
4. Мазаракі А. А., Глобалізаційні процеси та діяльність транснаціональних корпорацій. 2023
5. Шнирков О. І., Транснаціональні корпорації в умовах цифрової трансформації. 2024
6. Development, United Nations Conference on Trade and. World Investment Report 2025: International Investment in the Digital Economy. Geneva. 2025
7. Гальчинський А. С., Глобальні виробничі мережі та міжнародний бізнес. 2023
8. Кравченко М. О., Інтернаціоналізація діяльності підприємств у сучасних умовах. 2022
9. Петренко І. В., Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій. 2023
10. Бондаренко О. М., Теоретичні аспекти діяльності ТНК у світовій економіці. 2024
11. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С. Міжнародна економіка. 2023.
12. Gereffi G., Global Value Chains and Development. Cambridge : Cambridge University Press, 2023
13. Сіденко В. Р., Транснаціональні корпорації в глобальній економіці. 2025
14. Dunning J. H., Lundan S. Multinational Enterprises and the Global Economy. 2024
15. Vernon R., International Investment and International Trade in the Product Cycle. місце видання невідоме : Harvard Business Review, 2022
16. України, Національний банк. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
17. Вокс Україна, <https://voxukraine.org/doslidzhennya>

18. Білорус О. Г., Глобалізаційні виклики та транснаціональні корпорації. 2024
19. Лук'яненко Д. Г., Глобальні ланцюги створення вартості та роль ТНК в економіці України. 2025
20. Квасній Л. Г., Nearshoring та перспективи для України. 2025.
21. Рогач О. І., Транснаціональні корпорації в глобальній економіці: нові виклики. 2023
22. ArcelorMittal. <https://ukraine.arcelormittal.com/>
23. Nestlé. <https://www.nestle.ua/>
24. The Coca-Cola Company. <https://www.coca-cola.com/ua/uk>
25. Cargill. <https://www.cargill.com/worldwide/ukraine>
26. Philip Morris International. <https://www.pmi.com/>
27. Державна служба статистики України. <https://data.gov.ua/stats2/common>
28. Buckley P. J., The Multinational Enterprise and the Emergence of the Global Factory / P. J. Buckley. London. 2023
29. European Commission. Ukraine Facility Annual Report. Brussels. 2025.
30. Лук'яненко Д. Г., Селективна інвестиційна політика в умовах післявоєнного відновлення. 2025
31. Квасній Л. Г., Розвиток індустріальних парків як інструмент залучення ТНК. 2025
32. Мельник Т. М., Глобальна економіка та міжнародні економічні відносини. 2024
33. Zhan J., Global Investment Trends and the War in Ukraine. 2024
34. Krugman P., Obstfeld M., Melitz M. International Economics. New York/ 2022
35. Резнікова Н. В., Міжнародний бізнес та транснаціональні корпорації. Львів. 2024
36. Deresky H., International Management: Managing Across Borders and Cultures. New York. 2023
37. Криховецька І. З., Міжнародні економічні відносини в умовах глобалізації. 2022
38. Buckley P. J., Global Value Chains in the Post-Pandemic World. 2025

39. Рогач О. І., Інституційні бар'єри залучення прямих іноземних інвестицій в Україні. 2024
40. Todaro M. P., Smith S. C. Economic Development. London. 2021